



*...αρχιτεκτονική του χορού*

*Διάλεξη 07/2012*

*Θεοδώρα Τσομπάνη*

*Επιβλέπων Διδάσκων: Δημ. Σεβαστάκης*

*Ε.Μ.Τ. Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών*

***...αρχιτεκτονική του χορού***

**Διάλεξη 07/2012**

**Ε.Μ.Π. Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών**

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

### ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

### ΕΝΝΟΙΕΣ

- ...χορός*
- ...χοροί του δρόμου*
- ...χώρος*
- ...δημόσιος χώρος*
- ...χώρος του χορού*
- ...χορός στο δημόσιο χώρο*

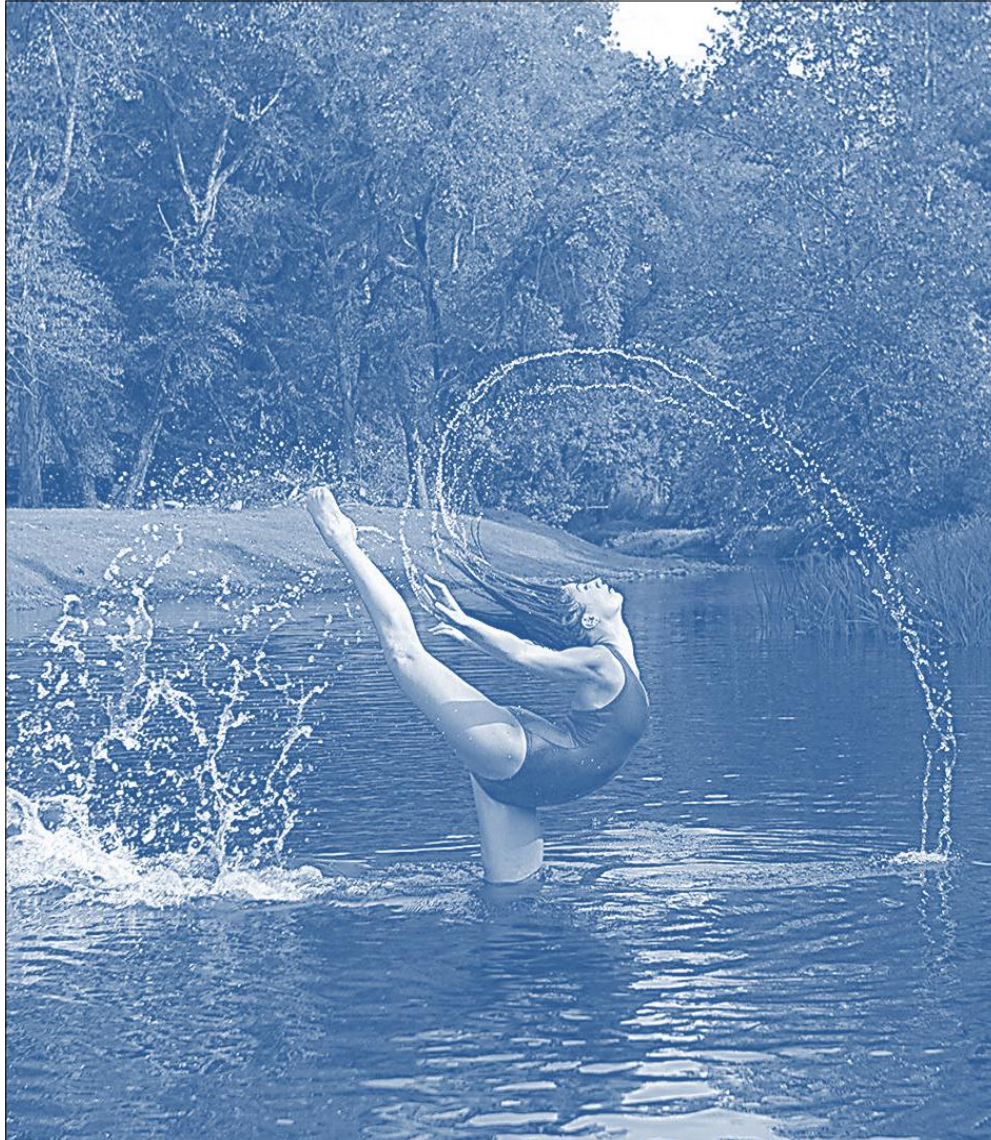
### ΑΝΑΛΥΣΗ

- ...flash mob*
- ...τερματικός σταθμός JFK, NY*
- ...γενικά*
- ...στην κοινωνία*
- ...σχέση χορευτή-θεατή*
- ...χώρος, χρόνος, κίνηση*
- ...χορός κι αρχιτεκτονική*
- ...σκηνογραφικοί παράμετροι*
- ...εικόνα του χώρου*

### ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

### ΠΗΓΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ



## ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ο χορός και η αρχιτεκτονική είναι δύο επιστημονικά κι εκφραστικά πεδία που μελετούν και εκλογικεύουν την κίνηση του ανθρώπου στο χώρο. Αναπτύσσονται σε διαφορετικά επίπεδα , με διαφορετικά μέσα και οπτικές, κι έχουν ως σκοπό το καθένα να ανασυγκροτήσει τη φύση του αντικειμένου αναφοράς ( τον άνθρωπο,την κίνηση, το χώρο και την συνάρθρωσή τους). Πρόκειται για δύο πεδία που ξεφεύγουν από τη σφαίρα της αναγκαιότητας και λειτουργικότητας και διευρύνουν την εποπτεία και τα μέσα τους, την υπέρβαση των ορίων και παραδοχών.

Όταν αναφερόμαστε είτε στην αρχιτεκτονική είτε στο χορό υπονοείται ένα εύρος σημασιών και δράσεων. Στην εργασία αυτή θα παρουσιαστούν συγκεκριμένα η αρχιτεκτονική των δημόσιων χώρων και ο χορός του δρόμου. Η επιλογή δεν είναι τυχαία, έγινε χάρη στο ιδιαίτερο ενδιαφέρον που παρουσιάζουν και τη σημασία που αποκτούν μέρα με τη μέρα και στη χώρα μας. Υπάρχει μία σχέση μεταξύ αυτών των συνιστωσών που δρα τόσο δυναμικά και ανατρεπτικά σε κάθε πεδίο ξεφεύγοντας από κάθε συμβατότητα και συνήθη πρακτική.



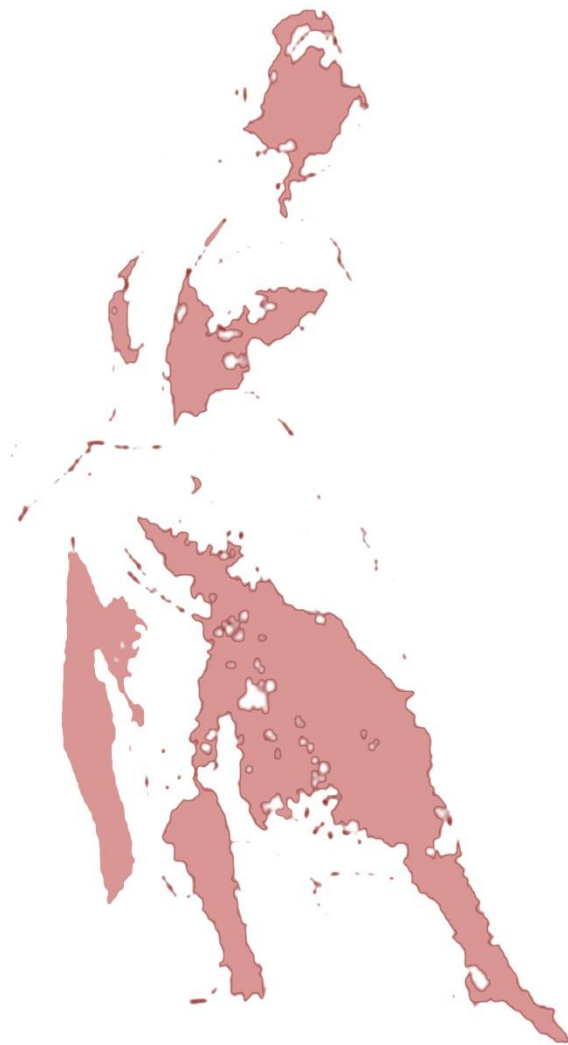
*Χορός του δρόμου*

## ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

## ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Οι άνθρωποι έχουν αρχίσει να στρέφονται ξανά προς το δημόσιο χώρο, αναζητώντας κοινωνικές ομάδες να ανήκουν, από την άλλη πλευρά οι χορευτές αδυνατώντας να ανταπεξέλθουν στα ακριβά δίδακτρα των σχολών ανεξαρτητοποιούνται κι οργανώνονται σε ομάδες που δημιουργούν, εκφράζονται και παρουσιάζουν το έργο τους στους δρόμους, στο δημόσιο χώρο . Οι συνθήκες ζωής και το σύστημα αξιών που αδυνατεί να ικανοποιήσει πλέον κεντρικά καλλιτεχνικά και ανθρωπιστικά επίδικα, στρέφουν τον άνθρωπο προς το κοινό, το δημόσιο, το ομαδικό, το διαφορετικό, το ανατρεπτικό, το μη ατομικό, το διαλογικό εντέλει, μιας και ο χορός και η αρχιτεκτονική αποτελούν μια μη λεκτική γλώσσα επικοινωνίας που όμως εκφράζει υψηλές σκέψεις και συναισθήματα.

Η εργασία αυτή θα αναφερθεί τόσο σε μορφολογικές και συνθετικές αρχές που συνδέουν τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό και τη διαδικασία παραγωγής χορογραφιών, όσο και στο ιδεολογικό, κοινωνικό και πολιτιστικό υπόβαθρο που τα συνδέει. Αποτελούν εκφραστικά και καλλιτεχνικά μέσα του ανθρώπου στο χώρο, για να εξυπηρετήσουν προθέσεις και σκοπούς τους, ατομικού ή συλλογικού χαρακτήρα.



**ΕΝΝΟΙΕΣ**

*«Θα σκεφτόταν κανείς ότι η αρχιτεκτονική ως καλή τέχνη δουλεύει μόνο για τα μάτια. Αντίθετα, θα πρέπει να δουλεύει πρωτίστως για την αίσθηση της μηχανικής κίνησης στο ανθρώπινο σώμα- κάτι στο οποίο δίνεται ελάχιστη προσοχή. Όταν χορεύουμε, κινούμενοι σύμφωνα με καθορισμένους κανόνες, βιώνουμε μια ευχάριστη αίσθηση. Παρόμοια αίσθηση πρέπει να προκαλείται σε κάποιον ο οποίος οδηγείται με δεμένα τα μάτια μέσα σε ένα καλοσχεδιασμένο σπίτι. Αυτό έχει να κάνει με το δύσκολο και περίπλοκο δόγμα των αναλογιών, το οποίο δίνει στο κτίριο και στα ποικίλα μέρη του τον χαρακτήρα τους.»*

*Γκαίτε*

## **ΕΝΝΟΙΕΣ**



Η προέλευση του χορού είναι άγνωστη με ακρίβεια, αλλά αποτελούσε σίγουρα σημαντικό στοιχείο τελετών, τελετουργιών, ψυχαγωγικών και λατρευτικών γιορτών. Τα πρώτα ίχνη του εμφανίζονται σε έργα ζωγραφικής στο Rock Shelters στο Bhimbetka της Ινδίας το 9000 π.Χ. και σε έργα αιγυπτιακών ταφών με χορευτικές φιγούρες του 3300 π.Χ., αλλά υπάρχουν και σαφείς και συγκροτημένες εμφανίσεις του σε μύθους που χρονολογούνται προ της παραγωγής των γραπτών κειμένων. Ο ορισμός του χορού δεν είναι ένας κι απόλυτος, αλλά εξαρτάται από κοινωνικούς, πολιτιστικούς, ηθικούς, αισθητικούς και καλλιτεχνικούς περιορισμούς που διαφέρουν και ποικίλλουν από κοινωνία σε κοινωνία κι από κουλτούρα σε κουλτούρα. Στον ορισμό του ενσωματώνονται κι εκφράζονται ιδέες, συναισθήματα, παραδόσεις κι ιστορίες. Συνεπώς, πρόκειται για ένα μη λεκτικό τρόπο επικοινωνίας των ανρθώπων, ο οποίος μέσα από στις στάσεις και κινήσεις του (attitudes and movements) αποτελεί έναν καλά ορισμένο κι ολοκληρωμένο κώδικα επικοινωνίας.

Με επιστημονικά κριτήρια ο χορός μπορεί να αποδοθεί ως μια τέχνη που μελετά, καταγράφει κι αποδίδει την κίνηση του σώματος στον χώρο. Δεν αρκεί, όμως, ένας τόσο περιεκτικός και στεγνός χαρακτηρισμός. Τόσο οι χοροί με λαϊκό χαρακτήρα (παραδοσιακοί χοροί, street dance) όσο και οι χοροί ακαδημαϊκού χαρακτήρα (μπαλέτο) αποδίδουν ένα συστηματικά συμβολικό λεξιλόγιο που μεταφράζεται από τους χορευτές και θεατές δημιουργώντας εικόνες και συναισθήματα σε αυτούς. Θα μπορούσαμε να ορίσουμε τον κάθε χορό ως ένα κινητικό φαινόμενο, μια ζωντανή συμβιωματική εμπειρία ζωτικής σημασίας.



*Χορός σε δρόμους της Νέας Υόρκης*

## **ΧΟΡΟΣ**

## ΧΟΡΟΣ

Ο χορός, λοιπόν, αποτελεί ένα τελετουργικό γεγονός που περιγράφει ένα δράμα, ένα σύνολο συναισθημάτων και σκέψεων μέσω των χορευτικών κινήσεων. Κάποιοι από αυτούς περισσότερο κι άλλοι λιγότερο. Συγκεκριμένα, οι χοροί ακαδημαϊκού χαρακτήρα προβάλλουν κυρίως τη σωματική τελειότητα μέσα από τις άψογα σχεδιασμένες και εκτελεσμένες κινήσεις του σώματος (μπαλέτο αγγλικής, ρωσικής, γαλλικής σχολής), ενώ υπάρχουν και οι χοροί που στηρίζονται στην υπερκινητικότητα, την πρωτοτυπία, τον αυτοσχεδιασμό, την επινοητικότητα και προβάλλουν περισσότερο αισθήματα και πιο ζωτικές και πρωτογενείς σκέψεις και δράσεις (μοντέρνο, τζαζ, αφρικανικός, δημοτικός χορός). Οι χοροί της δεύτερης κατηγορίας ανταποκρίνονται περισσότερο στην απελευθέρωση κι αποδέσμευση του ανθρώπου από φόρμες και τις συνθήκες που περιορίζουν τη φύση και την εκφραστικότητά του. Ο χορός του δρόμου υφίστανται σε αυτή ακριβώς τη λογική και εκτελούνται ως χοροδράματα που σκοπεύουν όχι μόνο την έκφραση κι εξωτερίκευση των σκέψεων μιας ομάδας, αλλά την ανατροπή και ανασυγκρότηση του χώρου, των ιδιοτήτων του και φυσικά των ατόμων που βρίσκονται σε αυτόν.

Με αφετηρία τους δρόμους της Νέας Υόρκης, της Μελβούρνης και του Παρισιού αναπτύχθηκε μια σειρά καλλιτεχνικών δρώμενων που βασίζονται στον αυτοσχεδιασμό χορευτικών βημάτων και φιγούρων και στοχεύουν στην ενθάρυνση κι αλληλεπίδραση των χορευτών με άλλους χορευτές, θεατές κι επισκέπτες του χώρου. Ο χορός του δρόμου, γνωστός παγκοσμίως με τον όρο *street dance*, αποτελεί μέρος της *street art* κι εξαπλώνεται όλο και περισσότερο σε κάθε αστική γωνιά του πλανήτη και τα τελευταία χρόνια και στη χώρα μας. Εμπνευσμένος από την έλλειψη κατάλληλα εξοπλισμένων αιθουσών, την οικονομική δυσκολία πολλών χορευτών, την πρόκληση να ανταποκρίνονται στα διάφορα καιρικά φαινόμενα και τέλος την ανάγκη να αντιδρούν σε κοινωνικά φαινόμενα και στερεότυπα, αυτός το χορόδραμα αποτελεί ένα πολύ πετυχημένο παράδειγμα οικειοποίησης και χρήσης δημόσιων χώρων αξιοποιώντας στοιχεία και ποιότητες που δημιουργούν έναν χορό χωρίς όρια.



*Street dance στη Μελβούρνη*

## **ΧΟΡΟΣ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ**

## **ΧΟΡΟΣ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ**

Οι ρίζες του μπορούμε να θεωρήσουμε ότι βρίσκονται στους διονυσιακούς χορούς της αρχαιότητας και στη Commedia Dell' Arte του Μεσαίωνα. Οι διονυσιακές γιορτές περιλάμβαναν αυθόρμητους, αυτοσχέδιους πηδηχτούς χορούς (βαλλισμός) από μεταμφιεσμένους σε τράγους (κάρνος), οι οποίοι επιδίδονταν σε γλέντια και λατρευτικούς εορτασμούς σε κατάσταση μέθης κι έκστασης. Από εκεί πηγάζουν και οι σημερινές εκδηλώσεις καρναβαλλιών, με ορισμένες περιοχές της χώρας να ακολουθούν έθιμα πολύ κοντινά με τα παραπάνω. Από την άλλη, η Commedia Dell' Arte αποτελούσε τον αντίλογο και διαμαρτυρία προς τη λογική και τις πρακτικές της Καθολικής Εκκλησίας. Αναπτύσσονταν ως αυτοσχέδια υπαίθρια θεάματα με μιμήσεις, χορούς κι ακροβατικά, και αποτελούν πρόγονο των σημερινών θεατρικών μπουλουκιών.

Ωστόσο, αν και τα παραπάνω αποτελούν τη βάση του χορού στο δρόμο, το σημερινό του χαρακτήρα τον βρίσκουμε πρώτη φορά στους λαϊκούς τζαζ χορούς των αστικών αμερικάνικων περιοχών του 19ου αιώνα, αλλά είναι ιστορικά αποδεδειγμένο ότι αναπτύσσονταν από παλαιότερα σε δρόμους περιοχών με αστικό κυρίως χαρακτήρα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο χορός Jigging, ένα συνοθύλευμα της απλοποίησης του μπαλέτου, της κλακέτας και των κραδασμών του σώματος, που αναπτύχθηκε από τις κατώτερες οικονομικές τάξεις στις βιομηχανικές περιοχές της Αγγλίας τον 18ο αιώνα. Για το λόγο αυτό και οι χοροί αυτοί είναι αποδεκτοί ως λαϊκοί αστικοί χοροί. Θα μπορούσε κανείς να τους παρομοιάσει με τους γνωστούς σε όλους παραδοσιακούς δημοτικούς χορούς, αλλά μόνο στην αρχική τους σύλληψη παρουσιάζουν ομοιότητες, οι οποίες αναφέρονται στα πρωτογενή συναισθήματα και τους τρόπους έκφρασης. Οι δημοτικοί χοροί συμμορφώνονται σε ένα λεξιλόγιο και τυπολογία βημάτων και παρουσιάζονται σε συγκεκριμένες περιστάσεις υπό συνθήκες εκδήλωσης χαράς, λύπης, κοινού αισθήματος μιας κοινότητας. Ο χορός του δρόμου αντιθέτως αποτελεί εκδήλωση διαμαρτυρίας, επανάστασης, αναταραχής μιας κοινωνίας, είναι μια παραβατική εκδήλωση της τέχνης εντέλει.



*Χορός Jigging, 18<sup>ος</sup> αι. Αγγλία*

## **ΧΟΡΟΣ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ**



Η φιλοσοφία του δεν αφορά αυστηρά μόνο τα άτομα που συμμετέχουν στις χορογραφίες, αλλά και τους θεατές και κάθε στοιχείο του περιβάλλοντα χώρου, αφού όλα αυτά είναι οι αφορμές που γίνονται στη συνέχεια μνήμες. Οι χορευτές οικειοποιούνται το δημόσιο χώρο χωρίς να προσχεδιάσουν ή να καθορίσουν την παράσταση που θα δώσουν και στοχεύουν περισσότερο στην κινητοποίηση και δραστηριοποίηση των θεατών υποστηρίζοντας πως κάθε χώρος και η πολλαπλότητα αυτού διαφοροποιεί τις χορευτικές δράσεις και ταυτόχρονα δημιουργεί καινούριες αρχιτεκτονικές. Αυτός είναι και ο λόγος επιλόγης της συγκεκριμένης χορευτικής τάσης, γιατί κάθε χορευτής που παρουσιάζει έναν χορό σαφώς προβληματίζεται για την αρχιτεκτονική του χώρου που του δίνεται να κινηθεί, πόσο μάλλον όταν ο χώρος αυτός είναι ένας εκτεθειμένος και προσλήψιμος από όλους δημόσιος χώρος.

Η δραστηριότητα ενός χοροδράματος στο δρόμο χαρακτηρίζεται συνήθως από άτυπες χορευτικές εκδηλώσεις που γίνονται με προσωπική ή ομαδική πρωτοβουλία και καταφέρνει να:

- προκαλεί τους χρήστες κι επισκέπτες της περιοχής να συμμετάσχουν χορεύοντας ή παρακολουθώντας ή απλά αλλάζοντας την πορεία τους μέσα στον χώρο, και
- επαναπροσδιορίζει τη χρήση και τα μνημονικά πυκνώματα του χώρου, θέτοντας νέα όρια κι επίπεδα θέασης, δίνοντας νέους συμβολισμούς.

## **ΧΟΡΟΣ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ**

## ΧΩΡΟΣ

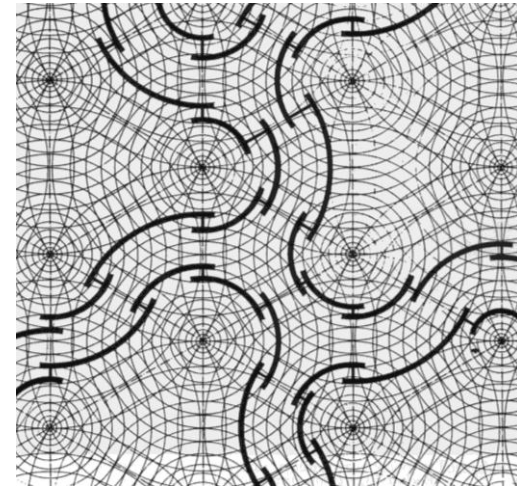
Χώρος στη φυσική ονομάζεται το περιβάλλον που είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την ιδέα της απόστασης σε τρεις διαστάσεις (τρεις διευθύνσεις κάθετες μεταξύ τους). Είναι το περιβάλλον με τη δυνατότητα να γίνονται πολλές μεταβολές στον ίδιο χρόνο (συγχρονισμός) και συνδυασμοί πολλών υλικών φορέων, και να διαμορφώνονται πιο σύνθετα πράγματα μέσα στα μέγιστα όρια ενός ευρύτερου χρόνου (μιας περιόδου).<sup>(1)</sup> Ο χώρος ορίζεται και αποκτά ιδιότητες μέσω των γεωμετρικών χαρακτηριστικών του, που στηρίζονται στα αξιώματα και περιγράφουν χωρικές σχέσεις. Επίσης δεν είναι μόνο φυσικός κι αντιληπτός με τις διαστάσεις του, αλλά και μέσω του χρονοχώρου, ο χρόνος αποτελεί την τέταρτη διάσταση του χώρου και υποστηρίζει τις χωρικές σχέσεις μέσω των φυσικών φαινομένων που εξελίσσονται σε αυτόν.

<sup>(1)</sup> [www.kosmologia.gr/sliderapplet/orismoi.html](http://www.kosmologia.gr/sliderapplet/orismoi.html)



Πέρα όμως από τις φυσικές και γεωμετρικές ιδιότητες του χώρου, μπορεί να περιγραφεί κι ως κάτι που δε βλέπουμε αλλά αισθανόμαστε γιατί ζούμε σε αυτό. Κατά τον Arnhem «Η αντίληψη του χώρου συμβαίνει μόνο κατά την παρουσία αντιληπτών πραγμάτων μέσα σε αυτόν» και θυμίζει αρκετά τη θεωρία του Paul Klee για την έννοια, η οποία είναι αδιανόητη χωρίς το αντινόημα, δηλαδή χωρίς την ύπαρξη των αντικειμένων μέσα σε αυτόν. Μπορούμε να πούμε ότι ο χώρος γεννιέται μέσα από δράσεις, σειρές γεγονότων, εκφράσεων και σωματικών κινήσεων που εκτελούνται σε συγκεκριμένο χρόνο σε κάποιο περιβάλλον. Ίσως και με αυτές τις ιδιότητες και ποιότητες να γίνεται περισσότερο αντιληπτός και κατανοητός από την ανθρώπινη φύση. Τις περισσότερες φορές ένας χώρος ταυτοποιείται από κάποια ανάμνηση, ανθρώπινη δράση και χρήση, και λιγότερο με τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά του (διαμήκης ή κάθετη ανάπτυξη χωρικών ενοτήτων, τεμνόμενα ή παράλληλα επίπεδα, σπειροειδής χωρική ανάπτυξη, κα). Υπάρχει, δηλαδή μια αρχετυπική σύλληψη του χώρου, “η οποία παρουσιάζει πιο ανθρωπομορφικά χαρακτηριστικά και είναι δυναμική, ριζωμένη στο συγκεκριμένο”.<sup>(2)</sup>

<sup>(2)</sup>«ΧΩΡΟΣ, ΣΩΜΑ, ΚΙΝΗΣΗ», Ε.Κουρούπη, Εκδ. ΝΕΦΕΛΗ



*Ο χώρος κατά τον Paolo Portoghesi*

## ΧΩΡΟΣ

### **Το φρούτο, πίνακας του Paul Klee**

#### **Διαστημα-σωματικό «από το αυγό»**

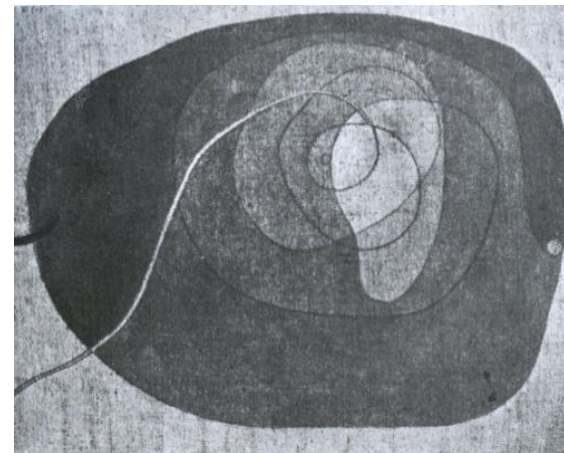
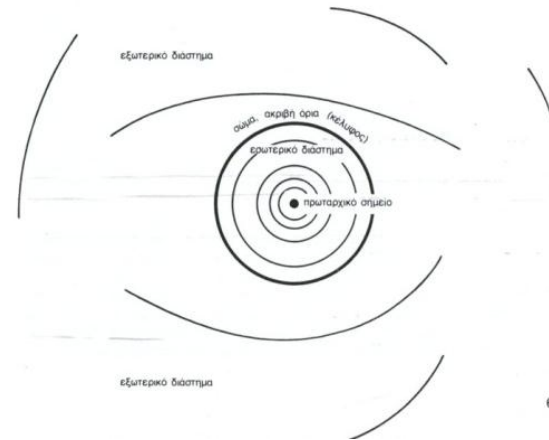
Μέρη: 1. Το αρχικό κύτταρο, ενεργοποιημένο από τη γονιμοποίηση (πραγμάτωση της τάσης του με τη βοήθεια μιας συμπληρωματικής) αυξάνει.

2. Εσωτερικός χώρος (που στο αυγό διαρθρώνεται σε κρόκο κι ασπράδι).

3. Όρια της ιδέας του αντικειμένου (κέλυφος), σώμα.

4. Ο περιβάλλον χώρος (εξωτερικός χώρος). Όλο το σύνολο αυτό είναι διάστημα-σωματο-διαστημικό (ένα σώμα που περιέχει χώρο, στο χώρο).

Έργο:1917/130: από το αυγό, Grohman, σελ. 145, 1932/Ae2: Γυναικεία μάσκα, Λάδι σε μουσαμά



**ΧΩΡΟΣ**

Η επιλογή συγκεκριμένα του δημόσιου χώρου έγινε αφενός μεν λόγω των ιδιαίτερων χωρικών ιδιοτήτων και σχέσεων που παρουσιάζει, κι αφετέρου λόγω των κοινωνικών, πολιτισμικών και ιδεολογικών διαστάσεων που παίρνει ξανά στις μέρες μας. Ως δημόσιος χώρος ορίζεται κάθε περιοχή που είναι ανοιχτή και προσιτή σε όλους τους πολίτες ανεξάρτητα από το φύλο, την καταγωγή, το έθνος, την ηλικία, το κοινωνικό και οικονομικό τους επίπεδο.

Η οικειοποίηση του δημόσιου χώρου επιτυγχάνεται με την ελεύθερη έκφραση των πολιτών με ποικίλους τρόπους, εργαλεία και μέσα. Στην έκφραση αυτή στηρίζεται η street art γενικότερα, και συγκεκριμένα η street dance. Πρόκειται για καλλιτεχνικές δράσεις που αξιολογούν την κοινωνία, τη διάρθρωση αυτής, τους χώρους όπου ζει και δραστηριοποιείται και τελικά την ανασυγκροτούν ανατρέποντας την παγιωμένη κατάσταση. Ο δημόσιος χώρος καταλαμβάνεται ξανά από τον άνθρωπο όχι μόνο με στόχο τη διασκέδαση, τον περίπατο, τη διαμαρτυρία, την πορεία, αλλά προσπαθώντας και μέσα από καλλιτεχνικές δράσεις να επαναπροσδιορίσει και να επαναπροσδιοριστεί ως κοινωνία, ατομικά και συλλογικά.



Πλατεία στην Κοπεγχάγη

## ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΧΩΡΟΣ



**ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΧΩΡΟΣ**

*Πλατεία Μοναστηρακίου, Αθήνα*

Ο δημόσιος χώρος μπορεί να θεωρηθεί ένα «δραματουργικό σκηνικό» το οποίο χαρακτηρίζεται από:

- τη μνήμη, η οποία συμβάλει στην οικειοποίηση του χώρου αποτελώντας βασικό συστατικό στοιχείο της δομής, της ατμόσφαιρας και του χαρακτήρα της πόλης, με σκοπό τη συλλογικότητα και τη συνεκτική κατοίκηση των πολιτών,
- το ότι αποτελεί πρωτεύον στοιχείο της πόλης όπου ο καθένας εκφράζεται με προσωπικό τρόπο, προβάλλοντας την αντίληψη του για την πόλη, τη ζωή σε αυτή και τη σχέση του με τα κοινά και τους συμπολίτες του, και
- τη μη οικειότητα αυτού, δηλαδή την απόκρυψη ή παράβλεψη της ταυτότητας του χώρου με προσπάθεια ανάγνωσης αυτού.

Θεωρώντας, λοιπόν, ότι η αντίληψη και η κατανόηση του χώρου είναι μια πολύπλοκη διαδικασία σαρώματος, επεξεργασίας και ανασύνθεσης των χαρακτηριστικών του, αποδίδεται σε αυτόν μια πολλαπλή ανάγνωση ανάλογη του χρόνου και της ταυτότητας του υποκειμένου που τον οικειοποιείται κάθε φορά.

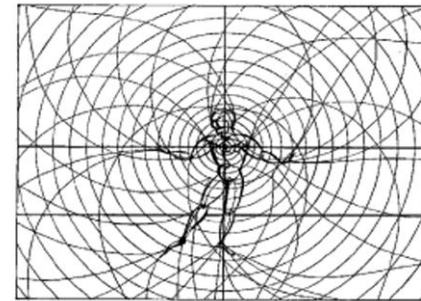
## **ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΧΩΡΟΣ**

## ΧΩΡΟΣ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ

Ο χορός είναι η τέχνη της κίνησης και η κίνηση γεννά χώρο. Ο φανταστικός και μη φανταστικός χώρος του χορού προσεγγίζεται μέσω της ανθρώπινης σωματικότητας. Ο ίδιος ο άνθρωπος εμπεριέχοντας χρονικότητα, καταφέρνει να βιώνει και να αντιλαμβάνεται τη χοροκίνηση ως μια συνεχώς κινούμενη μορφή, ένα σύνολο διαδοχικών κινήσεων των οποίων οι στιγμές ούτε να μετρηθούν μπορούν ούτε να διαχωρισθούν. Η μορφή αυτή αναφέρεται στο σώμα που κινείται και σε αυτό που οικειοποιείται τον χώρο μέσω της ακινησίας του. Ο χορός βιώνεται σα μια μορφή-σε-δημιουργία (form-in-the-making) που κινείται συνεχώς στο χωροχρονικό παρόν και μέλλον. Χαρακτηριστικά ο Langer είχε πει ότι ο χορός αποτελεί μια δύναμη στον χώρο και τον χρόνο, και ο Rudolf Laban μίλησε για το δυναμικό χώρο. Ο χορός και η αρχιτεκτονική λειτουργούν ως συμπληρωματικές πολιτιστικές μορφές με κοινό παρονομαστή τον χώρο. Παρόλα αυτά, το πέρασμα από μια τέχνη κινητική, όπως ο χορός, σε μία τέχνη στατική, όπως η αρχιτεκτονική, δε μπορεί να είναι απόλυτο και πολλές φορές ευδιάκριτο.

Ο William Forsythe είχε πει ότι «ο Rudolf Laban σχεδιάζει το χώρο με τις χορογραφίες του που είναι δομημένες όσο ένα αρχιτεκτόνημα», ενώ ο ίδιος ο Laban υποστήριζε ότι «ο χώρος κρύβεται πίσω από την κίνηση κι αποκαλύπτεται μέσα από αυτή». Το κινούμενο σώμα αλληλεπιδρά με τον χώρο κι έχει μια αμφίδρομη σχέση μαζί του, με αποτέλεσμα οι διαφορετικοί αρχιτεκτονικοί χειρισμοί να προκαλούν κάθε φορά τη μετατροπή των σωματικών δεδομένων. Το σώμα λειτουργεί ως δομικό εργαλείο για την παραγωγή εικόνας μέσα στην οποία εντάσσεται, αξιοποιώντας τα γεωμετρικά και κοινωνικο-ψυχολογικά χαρακτηριστικά του χώρου.

Σύμφωνα με τις θεωρίες των Frankl, Gibson, Goffman η ανάγνωση του χώρου μπορεί να γίνει με τη βοήθεια του χορογραφικού σώματος. Υπάρχουν αναλογίες μεταξύ χορογραφικού κι αρχιτεκτονικού χειρισμού των σωμάτων και των τρόπων και σχέσεων που αυτά αλληλεπιδρούν με τον χώρο. Η επίγνωση της σωματικότητας λειτουργεί ως εργαλείο εμπλουτισμού για την ανάγνωση και τη γέννηση νέων χώρων (Form & Re-Form). Το σώμα από μόνο του υπακούει σε μια μηχανική αρχιτεκτονική που του επιτρέπει τόσο την κίνησή του όσο και τον ανασχηματισμό του μέσα στο χώρο. Σχηματικά μπορεί να θεωρηθεί ότι ο ΧΟΡΟΣ χρησιμοποιεί το ΣΩΜΑ με πλαίσιο την ΥΛΗ και τον ΧΩΡΟ, ενώ η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ χρησιμοποιεί την ΥΛΗ και τον ΧΩΡΟ με πλαίσιο το ΣΩΜΑ και την ΚΙΝΗΣΗ.



*“Man and Art Figure”, Oscar Schlemmer*

## **ΧΩΡΟΣ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ**

## ΧΩΡΟΣ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ

### FORM & RE-FORM

Χαρακτηριστικά της ανασυγκρότησης των χωρικών σχέσεων μέσω της σωματικότητας του ανθρώπου είναι:

- η μορφή,
- η σχέση της οικειοποίησης του χώρου με τη γραμμική εξέλιξη αυτής μέσα στον χρόνο,
- το κοινωνικό και πολιτισμικό υπόβαθρο, ο σκοπός και η λειτουργία του, και
- η ερμηνεία του χοροδράματος, ο χαρακτήρας, το νόημα και οι ποιότητές του.

Η σχέση του χορού με την αρχιτεκτονική μπορεί να χαρακτηριστεί από τα παρακάτω στοιχεία που παρατηρούνται τόσο κατά τη διάρκεια μίας αρχιτεκτονικής σύνθεσης ή αρχιτεκτονικής ανάγνωσης του χώρου, όσο και κατά τη διάρκεια της εκτέλεσης μιας χορογραφίας:

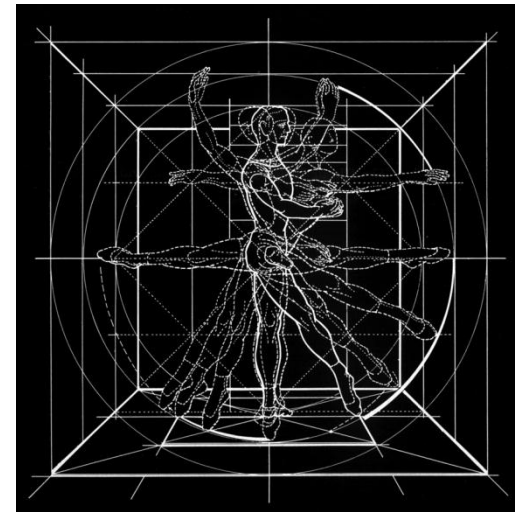
- Προσανατολισμός
- Αντίθεση
- Ισορροπία
- Διαδοχή
- Επανάληψη
- Ταχύτητα (Adagio- αργές & μεγάλες κινήσεις, Allegro- γρήγορες & μικρές)
- Διάσταση Χρόνου
- Σημεία Αναφοράς
- Αίσθηση



**Προσανατολισμός:** Ως φυσική έννοια εμπερικλείει τη διεύθυνση και φορά της κίνησης ενός σώματος μέσα στον χώρο. Σχετίζεται άμεσα με την *παράλληλία* κι **αντίθεση**. Στην πρώτη περίπτωση δύο μέρη του σώματος κινούνται ομοιόμορφα προς την ίδια κατεύθυνση, χορεύουν στο ίδιο επίπεδο και θυμίζουν αρκετά τις φιγούρες στις αιγυπτιακές και μινωικές τοιχογραφίες, όπου τα μέλη του σώματος κατά έναν αρκετά αφύσικο και στυλιζαρισμένο τρόπο στρέφονταν προς την ίδια κατεύθυνση. Στη δεύτερη περίπτωση,

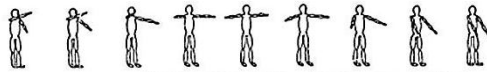
**Αντίθεση:** Τα σώματα κινούνται ταυτόχρονα προς αντίθετες κατευθύνσεις εξασφαλίζοντας **ισορροπία** προς τον άξονά τους και μέσα στο χώρο. Οι αντιθέσεις ενυπάρχουν στην κίνηση και είναι απαραίτητες για την εξασφάλιση της στάσης του σώματος. Χρησιμοποιούνται ιδιαίτερα στους εκφραστικούς χορούς γιατί ενισχύει τη σωματική δύναμη της κίνησης και τη συναισθηματική ένταση της χορογραφίας.

**Ισορροπία:** Στηρίζεται στο νόμο των αντιθέσεων και η ισχύς της απορρέει από τους νόμους της μηχανικής. Σχετίζεται με την εστιακή επίγνωση του σώματος και της σκέψης. Μπορεί να είναι στατική (στον άξονα του σώματος), δυναμική (μέσα στον χώρο) και κινητική (στο σύνολο των κινήσεων). Στον ακαδημαϊκό χορό χρησιμοποιείται ως μέσο επίδειξης δεξιοτεχνίας, αλλά γενικά αποτελεί προϋπόθεση για την απελευθέρωση του χορευτή από το αυστηρό λεξιλόγιο των βημάτων.



*Κινόσφαιρα*

## **ΧΩΡΟΣ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ**



Διαδοχή- Κανόνας

## ΧΩΡΟΣ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ

**Διαδοχή:** Ορίζεται η κίνηση που διατρέχει όλο το σώμα μέσω διαδοχικών επιμέρους κινήσεως και δίνει την εντύπωση της φυσικής ροής, όπως το κύμα στη θάλασσα. Υπάρχουν δύο τάσεις, αυτή που ξεκινά από το κέντρο του σώματος ή του χώρου και αναπτύσσεται προς τα έξω, κι αυτή που ξεκινά από την περιφέρεια και καταλήγει στο κέντρο. Στους κανόνες της διαδοχής στηρίζεται και το χορευτικό φαινόμενο του **κανόνα**. Είναι η διαδοχική **επανάληψη** της ίδιας κίνησης από πολλούς χορευτές με χρονική διαφορά του καθένα κατά μία μονάδα χρόνου. Το φαινόμενο του κανόνα παρατηρείται συχνά στις ποδοσφαιρικές κερκίδες όπου οι φίλαθλοι σηκώνουν τα χέρια τους διαδοχικά και δίνουν ως τελική εντύπωση ενός κύματος. Επίσης, υπάρχει και η **εκφραστική διαδοχή**, που συνήθως λέγεται **κλιμάκωση**. Αναφέρεται στο αρχικό ερέθισμα μιας κίνησης ή είδησης ή ήχου που προκαλεί μια σειρά γεγονότων (π.χ. το σκούνημα ενός χορευτή σε κάποιον περαστικό).

**Επανάληψη:** Αναφέρεται στις φόρμες και τις δομές που επαναλαμβάνονται κατά τη διάρκεια της χορογραφικής σύνθεσης. Μέσω της επανάληψης είτε ενισχύεται η σημασία μιας κίνησης στοιχείου είτε εξυπηρετεί τη δημιουργία ποικίλων συνδυασμών με τα ίδια επιμέρους στοιχεία.

**Ταχύτητα:** Ο ρυθμός και το tempo με το οποίο κινείται η μάζα του σώματος. Υπάρχουν δύο ρυθμοί, ο *adagio* που αναφέρεται στις αργές και μεγάλες κινήσεις, και ο *allegro* στις γρήγορες και μικρές. Μέσω της σωματικής αυτής αντίδρασης εντείνεται η ένταση του χορού και επιτυγχάνεται μεγαλύτερη συγκινησιακή φόρτιση.

**Διάσταση χρόνου:** Πρόκειται για την τέταρτη διάσταση του χώρου. Χωρίς χρονικότητα καμία κίνηση δεν έχει νόημα. Σε αυτή στηρίζεται η *διαδοχή*, η *επανάληψη* και η *ταχύτητα* μιας χορογραφίας.

**Σημεία Αναφοράς:** Τα στοιχεία που γίνονται η αφορμή και αιτία ενός χοροδράματος. Είτε αναφέρονται σε χωρικές ιδιότητες και παραμέτρους είτε σε ιδέες και συναισθήματα, αποτελούν τη βάση της έκφρασης και συγκίνησης του χορευτή.

**Αίσθηση:** Η ατμόσφαιρα, τα συναισθήματα και οι σκέψεις που προκαλούνται κατά τη διάρκεια και το πέρας ενός χορού. Είναι καθοριστικής σημασίας για το χορευτή και το θεατή, γιατί αφυπνά το σύνολο των παρελθοντικών εμπειριών τους, ως λογικές και συναισθηματικές πράξεις, προκαλώντας νέες.



*Η χορευτική κίνηση στη Διάσταση του χρόνου*

## **ΧΩΡΟΣ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ**

## ΧΩΡΟΣ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ

### ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΧΩΡΟΥ

**ΚΙΝΗΣΗ:** σώμα, μέλη, χειρονομίες, ακινησία, χαράξεις- πορείες

**ΧΩΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΩΜΑΤΟΣ:** σχήμα, μέγεθος, γραμμικότητα, επίπεδα, διεύθυνση- θέση στον χώρο

**ΔΥΝΑΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΩΜΑΤΟΣ:** ένταση-δύναμη, βάρος- ελαφρότητα, ταχύτητα- tempo, διάρκεια, ρυθμός, ομάδες στοιχείων κίνησης

**ΧΟΡΕΥΤΕΣ:** αριθμός, φύλο, ρόλος (πρωταγωνιστικός, δευτερεύον)

**ΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ/ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ:** εγκαταστάσεις- χαρακτηριστικά περιβάλλοντα χώρου, φωτισμός, κοστούμια, επίπεδο θέασης, όρια (υλικά κι άυλα), μνήμη του χώρου (σκηνικό φανταστικό ή μη)

**ΑΚΟΥΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ:** ήχος, λέξεις ομιλίας, μουσική, ήχος ανάσας, ήχος σώματος σε σχέση με το δομημένο περιβάλλον

**ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΙ:** χορογραφίας, αρχιτεκτονικής περιβάλλοντος κι αρχιτεκτονημάτων, κινήσεων  
**ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΙ ΠΑΡΑΠΑΝΩ**



«Ο κύκλος του χορού είναι ένας κύκλος που προστατεύει και επιτρέπει. Σε συγκεκριμένες στιγμές συγκεκριμένων ημερών, άντρες και γυναίκες συναντιούνται σε κάποιο μέρος, κάτω από αποδεκτούς πολιτισμικούς κώδικες της κοινωνίας, επικοινωνώντας με χειρονομίες οι οποίες φαινομενικά μοιάζουν ακανόνιστες, αλλά στην πραγματικότητα είναι απόλυτα σύμφωνες με τα νοήματα μου μεταδίδουν-κουνούν τα κεφάλια, λυγίζουν τη σπονδυλική στήλη, κουνούν ολόκληρο το σώμα τους προς τα πίσω- και αποκρυπτογραφούν μια τεράστια ανθρώπινη προσπάθεια να εξορκίσουν το αδύνατο, να εκφραστούν και να απελευθερωθούν. Δεν υπάρχουν όρια – μέσα στον κύκλο.»

*Frantz Facon*

## **ΧΩΡΟΣ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ**



*Μεγάλα χορευτικά άλματα, ανοίγματα και βήμα κατά μήκος του δρόμου*

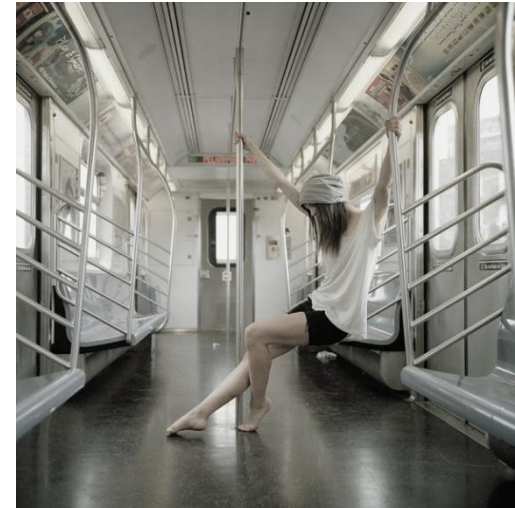
## **ΧΟΡΟΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΩΡΟ**

Μπορεί κάποιος να χαρακτηρίσει τις κινήσεις και πορείες των χρηστών ενός δημόσιου χώρου σαν ένα είδος χορού που εκτελείται σε ένα ήδη χαρακτηρισμένο περιβάλλον, δημιουργώντας νέες ιδιότητες και ποιότητες σε αυτό (form & re-form). Είναι τη μορφή τέχνης που στηρίζεται στην αιτιότητα του χώρου και βιώνεται στην καθημερινή χρήση αυτού. Από την άλλη πλευρά, η ποικιλία των μορφών που προσφέρει (εξοπλισμός χώρου, κινούμενα και σταθερά στοιχεία, επισκέπτες και χρήστες) αποτελούν την κύρια συνθετική κι αισθητική ανησυχία των χορευτικών ομάδων που διερευνούν τη ρευστότητα της φόρμας, το μηχανισμό των ανθρώπινων κινήτρων και την ανταπόκριση στα ερεθίσματα του περιβάλλοντος.

Είναι γεγονός πως κάθε μορφή τέχνης ζωντανεύει μέσα από τον καθημερινό χώρο. Ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια ενός χοροδράματος στο δημόσιο χώρο η πρώτη αντίδραση είναι πως κάτι μη δόκιμο συμβαίνει σε σχέση με την καθημερινή, συνηθισμένη οικειοποίησή του, που όμως στη συνέχεια εξελίσσεται και τον μετατρέπει σε έναν νέο καλλιτεχνικό-συμβολικό χώρο. Άλλη σημαντική παράμετρος που επηρεάζει το φαινόμενο αυτό είναι ο χρονοχώρος. Όταν, για παράδειγμα, μια πλατεία από ένας τόπος συνάντησης μετατρέπεται σε χώρο δράσης ενός χοροδράματος, υπάρχει μια μεταφορική και κυριολεκτική μεταφορά των ατόμων στην ιστορία και μνήμη των χωρικών σχέσεων και λειτουργεί ως βάση για να εκφραστούν νέες ιδέες, συναισθήματα και πρακτικές.

Η οικειοποίηση των δημόσιων χώρων με χορευτικές παραστάσεις αυθόρμητου χαρακτήρα δε καθορίζεται μόνο από τη χρήση και την ατμόσφαιρα αυτών, αλλά καθοριστικό ρόλο παίζει και η γεωμετρία τους. Με διαφορετικό τρόπο εμπνέονται και οικειοποιούνται τον χώρο οι χορευτές, άλλες κινήσεις και δραματουργικές πρακτικές χρησιμοποιούν κι αξιοποιούν σε κάθε περίπτωση. Σε έναν μεγάλο μήκους δρόμο, για παράδειγμα, που καταλαμβάνεται από χορευτές, παρατηρούνται κινήσεις μεγάλες, βήματα και άλματα που έχουν έκταση και μήκος, ενώ σε μια περιορισμένη πλατεία ή στάση μετρό οι χορευτικές κινήσεις είναι κοφτές, μικρές, πιο στροφικές και τοπικές. Επομένως η γεωμετρία του χώρου καθορίζει τη γεωμετρία του σώματος που χορεύει και τελικά όλο το χορόδραμα ως σύνολο.

Για να γίνουν αντιληπτές οι παραπάνω παρατηρήσεις θα χρησιμοποιηθούν δύο παραδείγματα. Μία εφαρμογή της κατάληψης του αστικού ιστού της πόλης από χορευτικές ομάδες και έναν αρχιτεκτονικό σχεδιασμό ενός δημόσιου κτιρίου βασισμένο στο «χορό της πόλης».



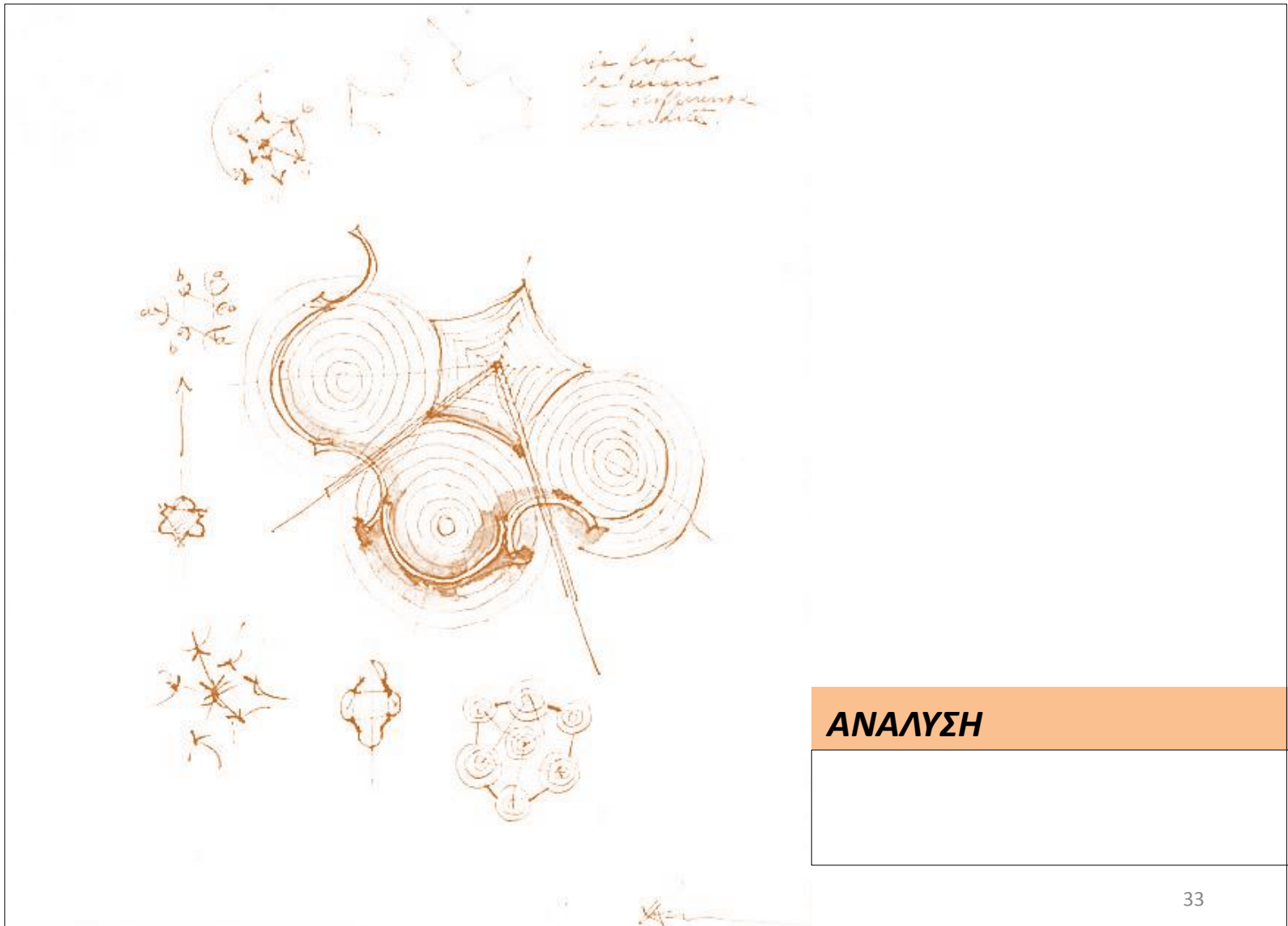
*Τοπικές, στροφικές, μικρού πλάτους χορευτικές κινήσεις μέσα σε βαγόνι του μετρό*

## **ΧΟΡΟΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΩΡΟ**



Δράση της Flash Mob στην Ιταλία





**ΑΝΑΛΥΣΗ**

--



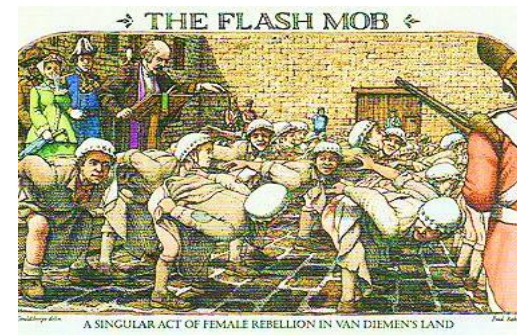
*Η οργάνωση των ίδιων μας των σωμάτων είναι η μορφή που προσδιορίζει την πρόσληψη όλων των φυσικών σωμάτων.*

*Wolfflin, Θεωρία περί της αντιληπτικής έκφρασης*

## **ΑΝΑΛΥΣΗ**

Πρόκειται για μια χορευτική ομάδα που δραστηριοποιείται σε δημόσιους χώρους αστικών κέντρων σε πολλές χώρες του κόσμου και το τελευταίο διάστημα και στην Ελλάδα. Η επιλογή του ονόματος τους, flash mob, φυσικά και δεν είναι τυχαία. Πρόκειται για μια ομάδα που διαδηλώνει και διαμαρτύρεται κρίνοντας και σατυρίζοντας κοινωνικές και πολιτικές καταστάσεις και φαινόμενα, μέσα από ξαφνικές χορευτικές συγκεντρώσεις σε δημόσιους χώρους που κρατούν λίγα μόνο λεπτά. Οι δράσεις της ομάδας οργανώνονται κυρίως μέσω των τηλεπικοινωνιών, των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και γενικά του Διαδικτύου και είναι εξίσου σημαντικές με εκείνες των ομάδων του '60- '70 που χρησιμοποιούσαν την ισχύ του θεάματος (happenings, θέατρο του δρόμου, performance art).

Οι πρώτες δράσεις της ομάδας έλαβαν χώρα το 2003 στο Μανχάταν της Νέας Υόρκης από τον Bill Wasik. Η Vancouver Sun είχε σχολιάσει ότι η ομάδα ξεκίνησε ως ένα είδος "παιχνιδιάρικου" κοινωνικού πειράματος με στόχο να ενθαρρύνει τον αυθορμητισμό και τις μεγάλες συγκεντρώσεις, ώστε απλά να δείξει ότι θα μπορούσαν να τονώσουν προσωρινά τις εμπορικές και δημόσιες περιοχές. Ωστόσο στις μέρες μας οι χορευτικές εκδηλώσεις της ομάδας μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε γιορτινές εκδηλώσεις, εμπορικές διαφημίσεις και πολιτικές-ακτιβιστικές δράσεις. Πάντως σε κάθε περίπτωση μοιάζουν με γιορτή που έχει ανθρωπιστικό χαρακτήρα. Στο βιβλίο 'Smart: The Next Social Revolution' του Howard Rheingold (2002) η ομάδα Flash Mob θεωρείται ως μια εξειδικευμένη μορφή έξυπνης όχλησης (mob), ό,τι θεωρείται και κάθε έκφραση της street art.



Δράσεις της ομάδας Flash mob (σύγχρονες και κατά το παρελθόν)

## FLASH MOB



*Δράσεις έξω από την Όπερα του Σύνδεϊ και στο Jubilee Gardens του Λονδίνου*

## **FLASH MOB**

Η χορευτική ομάδα Flash mob δημιουργεί μια σκηνή στο υπάρχον περιβάλλον με διπλή αίσθηση του δρώμενου, διαταράσσει τη φυσιολογική ροή των δραστηριοτήτων και δημιουργεί νέες σκηνογραφικές παραμέτρους. Συνήθως οι χορευτές της ομάδας σχεδιάζουν εκ των πρωτέρων ένα μέρος της χορογραφίας και με βάση την επιλογή του χώρου αυτοσχεδιάζουν τις τελικές τους κινήσεις προκαλώντας άλλους χορευτές και τους θεατές. Σε κάθε περίπτωση καταφέρνουν να εναρμονίζονται με το αστικό τοπίο και να προκαλούν «φασαρία» στον αστικό ιστό. Θα μπορούσε κάποιος να τους συσχετίσει με το συμβατικό θέατρο του δρόμου, στην περίπτωση όμως των flash mob μπορεί ο καθένας να συμμετάσχει στο χορευτικό δρώμενο χωρίς να υπάρχουν σαφή όρια μεταξύ χορευτών και θεατών. Καταφέρνουν να αλλάζουν τις χρήσεις, να μεταβάλλουν τα επίπεδα δράσης και θέασης και τελικά να σχεδιάζουν ένα νέο χώρο με διαφορετικά χαρακτηριστικά και ιδιότητες από τον υπάρχοντα.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της δράση τους αποτελεί στο Jubilee Gardens του Λονδίνου και η εκδήλωση έξω από την Όπερα του Σίνδεϊ (2009), με σκοπό τη διαμαρτυρία τους για την κλιματική αλλαγή. Την ίδια χρονιά στο μουσείο του Λούβρου, στο Παρίσι, η ομάδα Flash mob σε συνεργασία με χορευτές της Όπερας του Παρισιού και την Marie- Agnes Gillot διοργάνωσαν μια χορευτική εκδήλωση με στόχο την οικονομική ενίσχυση της Chain of Hope για τα παιδιά. Σίγουρα μια προγραμματισμένη δράση στοχεύει στην ενημέρωση και δραστηριοποίηση των πολιτών, αλλά μια θεαματική εισβολή της τέχνης στο δημόσιο χώρο, ακόμη και με τη μη συμμετοχή του κοινού, φαίνεται να προκαλεί και να προβληματίζει την κοινωνία, καθώς ανασυγκροτεί τον χώρο σε νέο τόπο μνήμης, δράσης και οικειοποίησης.

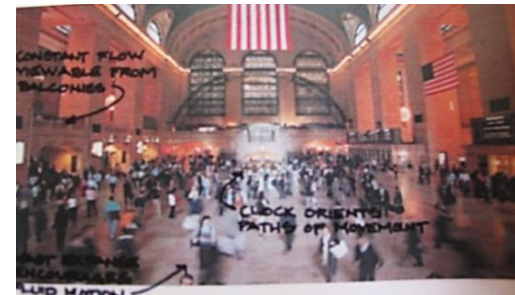
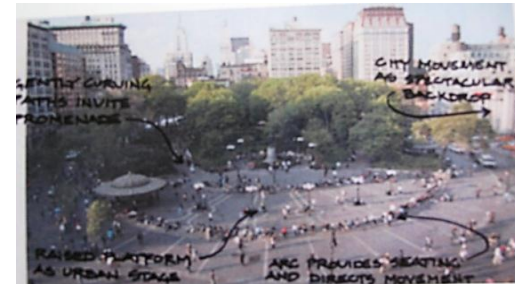


*Ο Webster στο New Millennium Dictionary of English ορίζει τη flash mob ως «ένα κίνημα ανθρώπων που οργανώνονται μέσω του Διαδικτύου και στη συνέχεια με γρήγορο τρόπο 'ξανασυναρμολογούν' το δημόσιο χώρο σε κάτι περίεργο μέσα από τη διασπορά».*

## **FLASH MOB**

Ένα άλλο παράδειγμα που αποδεικνύει τη σχέση και συνεργασία μεταξύ αρχιτεκτονικής και χορού είναι αυτή του αρχιτέκτονα David Rockwell και του χορογράφου Jerry Mitchell. Συνεργάστηκαν στο σχεδιασμό του τερματικού σταθμού Jetblue JFK NY στηριζόμενοι στην παρατήρηση του Μεγάλου Φουαγιέ του Radio City Music Hall, της κεντρικής αίθουσας με το ρολόι του Grand Central Station και της Union Square.

Στην περίπτωση του τερματικού σταθμού Jetblue JFK NY, οι αρχιτέκτονες εξέτασαν τρόπους για να αλλάξουν το σχήμα και το ρυθμό της επιβατικής κίνησης στο εσωτερικό του σταθμού, με βάση τη δημιουργία των λιγότερο δυνατών συγκοινωνιακών κόμβων και στηριζόμενοι στη μελέτη αστικών χώρων αγαπητών από τους κατοίκους για να κάνουν το καθημερινό τους περίπατο, όπως η Union Square. Ο David Rockwell είπε χαρακτηριστικά ότι “το χτισμένο περιβάλλον μας ωθεί να κινηθούμε γύρω του και να του αποδώσουμε εμείς την κίνηση. (...) Οι διαδρομές είναι αρκετά μεγάλες για τους πεζούς με αποτέλεσμα να κινούνται κατά μήκος της πλατείας σε δύο κατευθύνσεις ταυτόχρονα, προσφέροντας την εγγύτητα χωρίς κάποιο οπτικό εμπόδιο. Επίσης, οι πορείες είναι ήπια καμπυλωμένες για να επιτρέπουν μια κάποια έκπληξη στον περιπατητή που ακολουθεί την πορεία της επόμενης στροφής. Οι καμπυλωμένες πορείες κίνησης δημιουργούν τον περίπατο, ενώ οι πλατφόρμες παρομοιάζονται με αστικές σκηνές. Οι τοξωτές βαθμιδωτές κερκίδες παρέχουν τη δυνατότητα καθιστικής στάσης και καθοδηγούν την κίνηση με τη μορφή τους. Τέλος, η κίνηση της πόλης δημιουργεί ένα σκηνικό θεάματος”.



Παρατηρήσεις για την Union Square και την αίθουσα με το ρολόι του Grand Central Station

## JetBlue JFK, Νέα Υόρκη



## ***JetBlue JFK, Νέα Υόρκη***

Πάνω σε αυτές τις σκέψεις του Rockwell και τη χορογραφική ματιά του Mitchell ήρθε η αρχιτεκτονική λύση για τον τερματικό σταθμό. Τα διάφορα εμπόδια, κυρίως οι δύο μεγάλοι χώροι των καθιστικών, οδηγούν διακριτικά στην έξοδο των επιβατών προς την περιφέρεια του κτηρίου μέσω μιας μεγαλύτερης πιο κυκλικής διαδρομής. Η αποχώρηση των ταξιδιωτών από τον σταθμό γίνεται σε ένα κατώτερο επίπεδο που οδηγεί πιο γρήγορα στον εξωτερικό χώρο. Οι τοίχοι του κεντρικού χώρου είναι κυρτοί, όπως τα μονοπάτια της Union Square, για να επιβραδύνουν την εξερχόμενη κίνηση και να δίνουν διάρκεια στην “εμπειρία του χώρου”, πιθανότατα για να ενισχύουν και την πώληση εμπορευμάτων. Τέλος, ο κεντρικός κυκλικός χώρος της καφετέριας αποτελεί κεντρικό σημείο για τη συγκέντρωση των επιβατών, παραπέμποντας σε πλατεία με χαρακτήρα στάσης κι ενημέρωσης, αφού υπάρχει κυκλικός δακτύλιος από πάνω που δείχνει ειδήσεις, το χρηματιστήριο και διαφημίσεις.

Εξαιρετικό ενδιαφέρον όμως στο παράδειγμα αυτό παρουσιάζει και η υπάρχουσα αίθουσα αναμονής που σχεδιάστηκε από τον Eero Saarinen και λειτουργεί από το 1962. Ο χώρος χαρακτηρίζεται από τις καμπύλες και τη γλυπτική μορφή όλων των αρχιτεκτονικών στοιχείων που μοιάζουν να χορεύουν. Ο ίδιος ο αρχιτέκτονας είχε πει ότι πρόκειται για "ένα κτίριο στο οποίο η ίδια η αρχιτεκτονική εκφράζει το δράμα, την ιδιαιτερότητα και τον ενθουσιασμό του ταξιδιού ... ένα μέρος της κίνησης και της μετάβασης ... Τα σχήματα έχουν επιλεγεί σκόπιμα για να τονίσουν την ανοδική-αυξανόμενη ποιότητα της γραμμικότητας του κάθε στοιχείου στο χώρο, για να τονιστεί το αίσθημα της ανάτασης".

Με αφορμή το παράδειγμα του τερματικού σταθμού Jet Blue JFK μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι ο χώρος πλέον λειτουργεί ως μέσο διαφορετικό από τα καθιερωμένα κι ως ένα νέο εργαλείο που επαναπροσδιορίζει το χώρο τόσο για τους αρχιτέκτονες όσο και για τους χρήστες του. Ο σχεδιασμός στηρίζεται στη σωματική και συναισθηματική "περιπέτεια" των χρηστών, η οποία στο χώρο μεταφράζεται μέσω των φωτισκιάσεων, των πορειών (με την καθεμία να διηγείται τη δική της "ιστορία") και των αρχιτεκτονικών στοιχείων, μεμονομένα ή ως σύνολο. Η "περιπέτεια" αυτή περιγράφεται από τα γεωμετρικά και κοινωνικο-ψυχολογικά χαρακτηριστικά των χωρικοτήτων.



*Η αίθουσα αναμονής του Eero Saarinen και το σχέδιο προέκτασης του σταθμού*

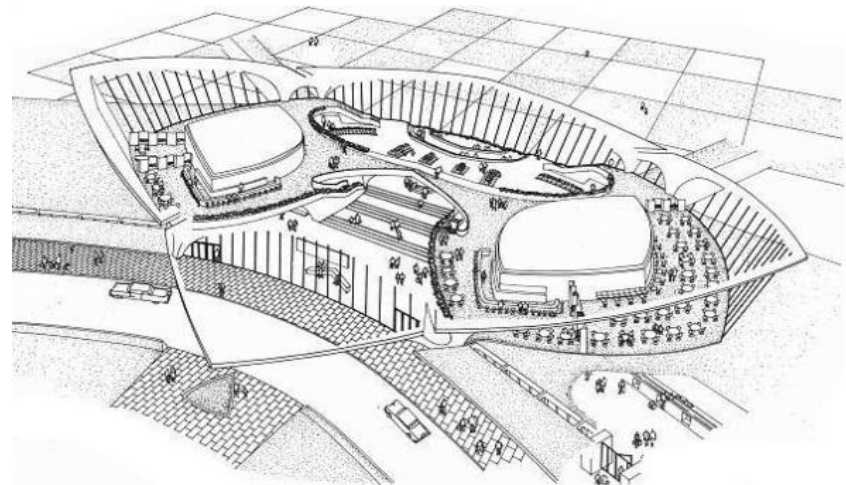
## **JetBlue JFK, Νέα Υόρκη**





Ο Jerry Mitchel, από την πλευρά του, παρατήρησε επίσης ότι “οι άνθρωποι κινούνται ευκολότερα σε κύκλους”.

## ***JetBlue JFK, Νέα Υόρκη***



Η τάση των χοροδραμάτων σε δημόσιους χώρους μπορεί να μεταφραστεί κι ως ένα νέο μέσο οργάνωσης κι έκφρασης των κοινωνικών ομάδων. Αρχικά η πρωτοπορία παρατηρείται στην τέχνη (βγαίνει ο χορός από τις αίθουσες των σχολών), στη συνέχεια στην ανατροπή της χρήσης κι οργάνωσης του δημόσιου χώρου (επαναπροσδιορίζεται ο χώρος πολεοδομικά, αρχιτεκτονικά, σχεδιαστικά) και καταλήγει σε μία ρήξη των κοινωνικών δεδομένων και αξιών (με τις ποικίλλες αντιδράσεις του κοινωνικού συνόλου). Σε αυτό ακριβώς στηρίζεται και το χορόδραμα, ξεκινά με μια εσωτερική ανεπαίσθητη, σχεδόν αόρατη, κίνηση και εξελίσσεται σε ολοκληρωμένη δράση με στόχο την αφύπνιση δύο λειτουργιών του ανθρώπινου ψυχισμού, το πραγματικό και το μη-πραγματικό.

**ΓΕΝΙΚΑ**

## ΓΕΝΙΚΑ

Ένα χορόδραμα στο δρόμο μπορεί να συμβεί οποιαδήποτε στιγμή, σε οποιοδήποτε μέρος και να διαρκέσει ανάλογα της αποδοχής του κοινού. Τίποτα δεν είναι υποχρεωτικό και δεν υπάρχει καμία προκατάληψη. Μπορεί να είναι αυθόρμητο, επίσημο, αναρχικό ή να παράγει μια διεγερτική ενέργεια που αφυπνίζει το κοινό. Μπορεί να χρησιμοποιεί απλές μορφές έκφρασης (ως προς την τεχνική τελειότητα κυρίως), αλλά σίγουρα πιο ενδιαφέρουσες κι ανατρεπτικές. Αποτελεί αιφνιδιασμό κι έκπληξη που θέτει σε λειτουργία τα αντανακλαστικά των θεατών με συχνό αποτέλεσμα τη συμπερίληψη της δράσης τους στην παράσταση. Αποτελεί ένα εξαιρετικό σάρωμα του υπάρχοντος κόσμου που τον εμπλουτίζει και τον ανασυγκροτεί με ακρίβεια σε νέο αντικείμενο και περιβάλλον δραστηριοποίησης. Στις μέρες μας χρειαζόμαστε ένα καλλιτεχνικό πεδίο δράσης με αληθινό τελετουργικό, έτσι ώστε το δραματικό χορευτικό δρώμενο να λειτουργεί ως πραγματική εμπειρία που τροφοδοτεί την καθημερινή ζωή με αληθινές δομές και φόρμες.

Η νέα μορφή χοροδράματος στο δρόμο, που εμφανίζεται τα τελευταία χρόνια και στη χώρα μας, αποτελεί μια ανοιχτή και δυναμική αντιπαράθεση των καλλιτεχνών με την κοινωνία. Μέσα από την ταραχή που προκαλεί στα έως τώρα δεδομένα καταφέρει να προβληματίσει και να ανατρέψει, να ανανεώσει ή να επιβεβαιώσει βασικές αρχές και κοινωνικές επιδιώξεις. Εκφράζει και υποστηρίζει την κατάργηση της αποξένωσης του σύγχρονου ανθρώπου από τα κοινά. Από την ιδιωτικότητά του τον ωθεί προς τη συλλογικότητα και την κοινωνική δράση. Από τη συμμετοχή ή απλή θέαση μιας χορευτικής ομάδας, έως τη διαμαρτυρία κι ανακατάληψη του δημόσιου χώρου, μπορεί να τον αφυπνίσει και να τον προκαλέσει να αναθεωρήσει τα προσωπικά του πιστεύω κι αξίες. Από την ατομικότητα του κοινωνικού- πολιτισμικού συστήματος αξιών, που μας πρόσφερε το ιδανικό τρόπο διαβίωσης, η κοινωνία περνάει προς τη συλλογική της φύση, αφού το παραπάνω μοντέλο αποδείχθηκε ανεπιτυχές. Εκτός αυτού, ο χορός του δρόμου αποτελεί και μέσο μετάδοσης ηθών, εθίμων, αξιών, προτύπων που γίνονται εύκολα αντιληπτά από τις περισσότερες κοινωνικές ομάδες (λειτουργούν τα πρωτογενή ένστικτα του ανθρώπου που ασυνείδητα μεταφράζουν τις χορευτικές κινήσεις και το νόημα αυτών).



*Central Station Antwerp στο Βέλγιο*

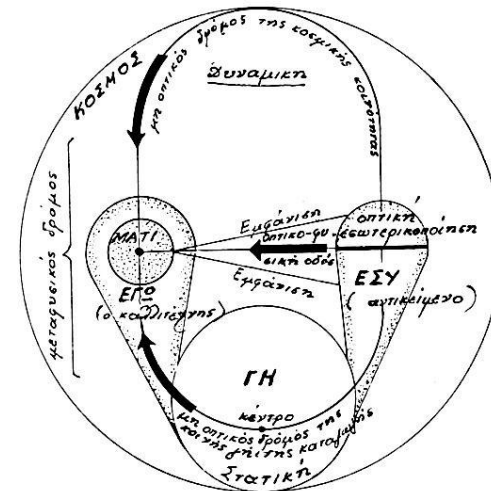
## **ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ**



*Σχέση χορευτών-θεατών*

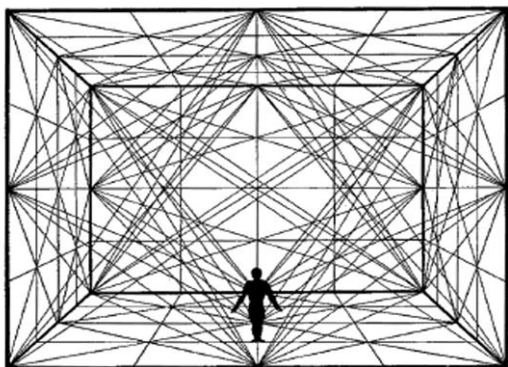
Για τον Peter Brook η ουσιαστική θεατρική σχέση μοιάζει με την πραγματική σχέση μεταξύ δύο προσώπων, ο βαθμός δράσης των οποίων αλλάζει συνεχώς. Γίνεται αναφορά για θεατρική σχέση επειδή οι αυθόρμητες χορευτικές παραστάσεις του δρόμου αποτελούν δράματα με κάποιο “κείμενο” και σκοπό. Η μεταβαλλόμενη, λοιπόν, σχέση του κοινού με τους χορευτές αποτελεί κύρια συνιστώσα της συνολικής εκτέλεσης κι επιτυχίας ενός χοροδράματος. Περισσότερο όταν λαμβάνει χώρα στον ιστό της πόλης, παρατηρείται ποικιλία σχέσεων που μεταφράζεται σε χωρική και κοινωνικές αντιδράσεις. Μια χορευτική ομάδα που ξεκινά την παράστασή της από ένα σκούντημα σε κάποιον περαστικό κι εξελίσσεται σε ολοκληρωμένη δράση έχει να κάνει με τους περαστικούς που θα αντιδράσουν και θα συμμετάσχουν στο δρώμενο, με αυτούς που θα επιλέξουν απλά να παρακολουθήσουν το χορό και με αυτούς που απλά θα αλλάξουν την πορεία τους χωρίς να δώσουν καμία σημασία. Οι σχέσεις αυτές αντλούν μια δυναμική που μεταφράζεται κάθε στιγμή στο χρονοχώρο, καθορίζουν τις κινήσεις όλων και προσαρμόζουν τα νοήματα που τελικά γίνονται αποδεκτά από το κοινό και τους χορευτές.

Η διαδραστική σχέση τους είναι τόσο άμεση, απρόβλεπτη κι αυθόρμητη που ξεπερνάει τις δόκιμες συμπεριφορές και κοινωνικά αποδεκτές πρακτικές, προκαλώντας ανατροπή τόσο στον χαρακτήρα του δημόσιου χώρου όσο και στη δομή και χρήση του. Ο θεατής καλείται να αντιδράσει, να επιστρατεύσει τη φαντασία του και να εκφράσει τη δημιουργικότητά του σε αυτό το καλλιτεχνικό-κοινωνικό φαινόμενο.



## ΣΧΕΣΗ ΧΟΡΕΥΤΗ-ΘΕΑΤΗ

--



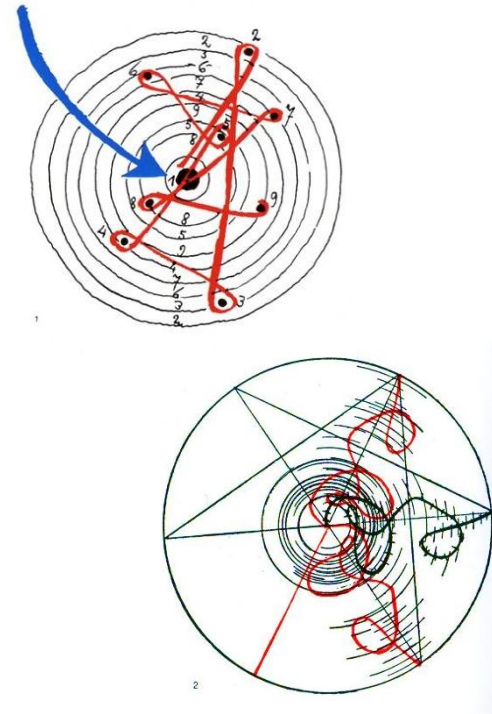
*"Man and Art Figure", Oscar Schlemmer*

## **ΧΩΡΟΣ, ΧΡΟΝΟΣ, ΚΙΝΗΣΗ**

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της σχέσης του χρόνου, του χώρου και της κίνησης αποτελεί η παρατήρηση της κίνησης των ανθρώπων σε μια δημόσια πλατεία. Με μια πρώτη ματιά μπορεί να θεωρηθεί σε μεγάλο βαθμό ασυντόνιστη, όταν όμως γίνει αντιληπτό ότι υπάρχουν περισσότερες από μια εικόνα που συνυπάρχουν σε αυτόν και ότι καθεμιά μπορεί να εξελιχθεί στο δικό της ρυθμό μέσα σε συγκεκριμένο χρόνο, τότε μπορεί να γίνει αισθητός και ο δυναμικός ή στατικός χαρακτήρας του χώρου. Η παρατήρηση αυτή είναι καθοριστική τόσο για μια αρχιτεκτονική επέμβαση στο χώρο, όσο και για ένα χορευτικό δρώμενο που εκτελείται σε αυτόν.

Το θέαμα από τη φύση του έχει ένα προσωρινό χαρακτήρα που έρχεται σε αντίθεση με τον χαρακτήρα του δημόσιου χώρου, ο οποίος έχει συγκεκριμένη ιστορία, μνήμες και λειτουργικότητα. Πρόκειται για μια σύντομη χορευτική παράσταση που καταφέρνει να διατηρηθεί μέσα στην χρονικότητα του χώρου. Κατά τη διάρκεια ενός χοροδράματος παρατηρούνται πολλοί χρόνοι, ο πραγματικός, ο παρελθοντικός, ο ταυτόχρονος, ο φανταστικός και ο ψυχολογικός. Καθένας από αυτούς διαδραματίζεται στο δικό του ρυθμό, με διαφορετική συχνότητα και πολλές φορές ταυτόχρονα με κάποιον ή κάποιους άλλους. Ο συντονισμός ή μη αυτών αποδίδεται μέσω της κίνησης, της ακινησίας και γενικότερα της ανθρώπινης δράσης. Σε χώρους δημόσιου χαρακτήρα οι παραπάνω χρονικότητες είναι περισσότερες και σε ακόμα πιο δυναμική σχέση μεταξύ τους, για το λόγο αυτό οι χωρικές και βιωματικές σχέσεις πληθαίνουν και γίνονται ισχυρότερες.

Επίσης, η κίνηση των χορευτών μέσα στο πλήθος των θεατών προτρέποντας τους να συμμετάσχουν, δημιουργεί νέες και συχνά μη συνηθισμένες οπτικές και γεωμετρικές χωρικές ποιότητες. Διαπραγματεύεται και τελικά καθορίζει στοιχεία, όπως το επίπεδο θέασης, τα όρια (υλικά κι άυλα) των χωρικών ενότητων και των χρηστών, τις υπάρχουσες πορείες κι αρχιτεκτονικές χαράξεις (το κέντρο μιας πλατείας δεν ταυτίζεται πάντα με το σημείο δράσης μιας χορευτικής ομάδας), τη μνήμη του χώρου και τους συμβολισμούς πριν και μετά το χορόδραμα.



*Ελεύθερη κινητική δραστηριότητα πάνω σε κατασκευαστική βάση*

**ΧΩΡΟΣ, ΧΡΟΝΟΣ, ΚΙΝΗΣΗ**



Κινητικός χωρο-χρονικός συνδυασμός:

A : προπόρευση

.. : συμπόρευση, και

R : καθυστέρηση, συνυπολογισμένα σε μία κανονική κίνηση στο χρόνο.

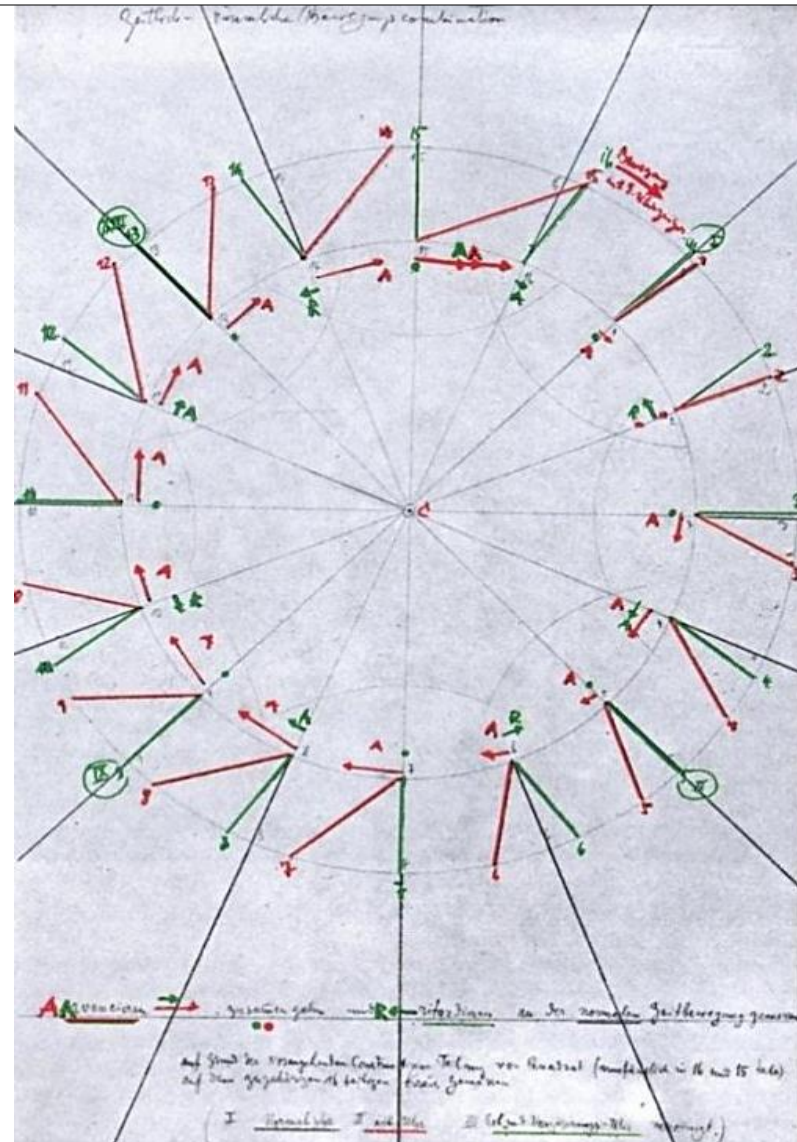
Φαινομενικά σχετικά με την κατασκευαστική διαίρεση ενός τετραγώνου σε 16 και 15 μέρη, μετρημένα σε σχέση με τον αντίστοιχο, μοιρασμένο σε 16 μέρη, κύκλο, μέσα στον οποίο είναι εγγεγραμμένο.

I. Κανονική ώρα

II. Ώρα προπόρευσης

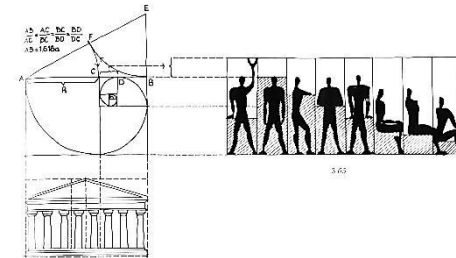
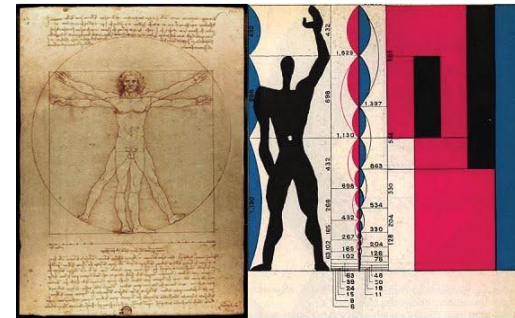
III. Ώρα προπόρευσης και καθυστέρησης

## ΧΩΡΟΣ, ΧΡΟΝΟΣ, ΚΙΝΗΣΗ



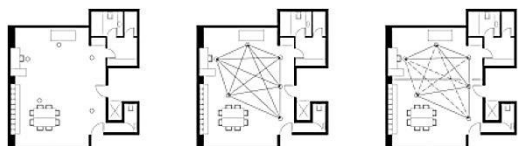
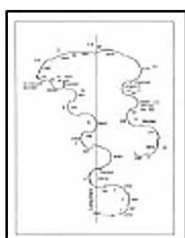
Η αρχιτεκτονική αλλάζει τη μετακίνηση των ανθρώπων, τη διάθεση και την αντίληψη που έχουν για το χώρο χρησιμοποιώντας συγκεκριμένα συνθετικά μέσα και τρόπους. Ο χορός από την άλλη λειτουργεί με ανάλογο τρόπο για τους χορευτές. Αυτή είναι και η σύνδεση μεταξύ του έργου των αρχιτεκτόνων και των χορογράφων. Από την άλλη, ο χορός ασχολείται με την κίνηση παρά με τη βαρύτητα, όπως και η αρχιτεκτονική ασχολείται με τη στάση παρά με το κενό. Αν και στις δύο περιπτώσεις το περιεχόμενο είναι σταθερό αρχίζουν να γίνονται αντιληπτές οι μεταξύ τους χωρικές σχέσεις. Αν το περιεχόμενο είναι σε κίνηση (όπως στον χορό) τότε γίνεται αντιληπτή η σύνδεση και η επέκταση του χώρου. Η ενσωμάτωση της χορογραφικής ματιάς στον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό αποσκοπεί αφενός μεν στη μελέτη του τρόπου που αυτός υποδέχεται το σώμα ως φορέα μηνυμάτων, αφετέρου στην κατανόηση της σημασίας της σωματικότητας και των τρόπων που αυτή ορίζει τον χώρο.

Ο χορός σε πολλές περιπτώσεις λειτουργεί ως εργαλείο δημιουργίας, σύνταξης, ανάγνωσης κι ανασυγκρότησης του αρχιτεκτονικού χώρου. Η ίδια η σωματικότητα και η μηχανική της παρεμβαίνουν, συνθέτουν και καθορίζουν τις χωρικές ποιότητες. Ο άνθρωπος του Da Vinci, του Le Corbusier, του Neuffert αναπαριστά την χωρικότητα που λαμβάνει και δημιουργεί το ανθρώπινο σώμα στις απλές καθημερινές του κινήσεις. Στην περίπτωση της χορευτικής δράσης, μελετάται το σύνολο των κινήσεων που διαγράφονται και διαγράφουν το χώρο.



*Ο άνθρωπος του Da Vinci και του Le Corbusier*

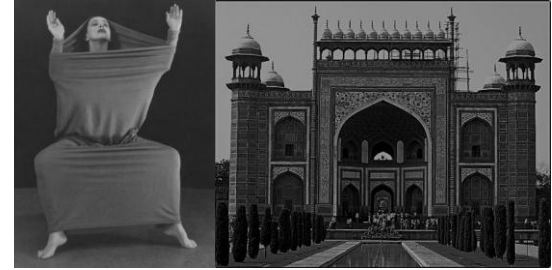
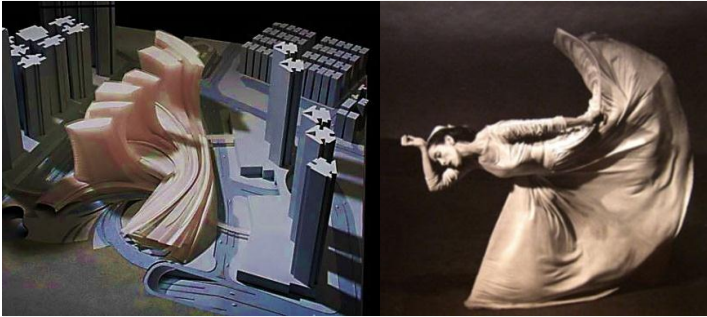
## **ΧΟΡΟΣ ΚΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ**



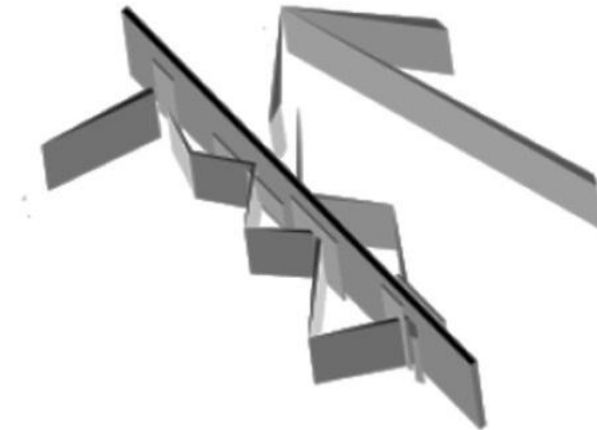
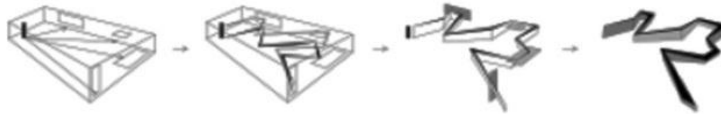
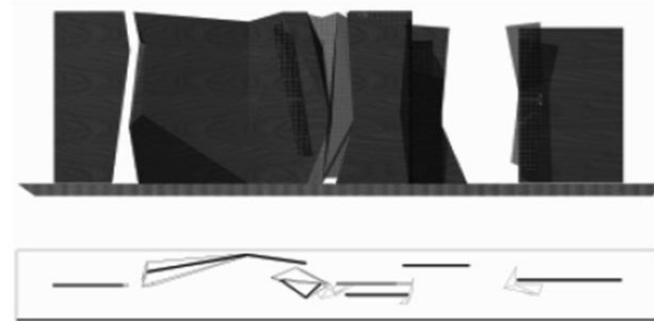
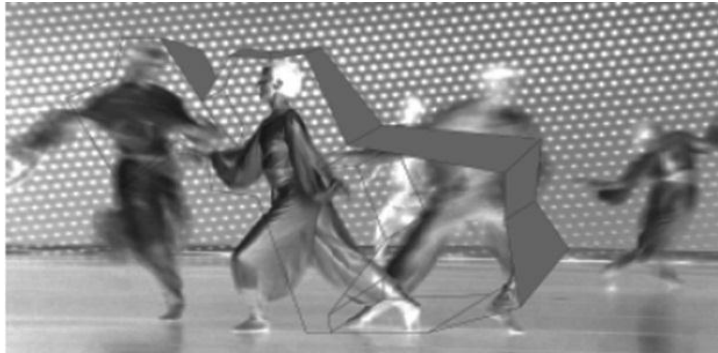
*“Χορογραφημένες” κατόψεις*

Η αυστηρή, πειθαρχημένη κι άψογη λειτουργικότητα της σύγχρονης αρχιτεκτονικής καταφέρνει να εγκλωβίζει τον άνθρωπο σε πρότυπα και μοντέλα ζωής αυστηρά καθορισμένα, φαινόμενο στο οποίο αντιτίθεται γενικά οι χοροί μη ακαδημαϊκού χαρακτήρα. Στο μη-χορογραφημένο από την αρχή χορόδραμα του δρόμου υπάρχει η απόλυτη απελευθέρωση της ανθρώπινης σκέψης και του συναισθηματισμού, που εκφράζεται μέσω των αυθόρμητων και δημιουργικών χορευτικών κινήσεων. Η πρωτοβουλία, η φαντασία και η δημιουργικότητα εντιθεται του προγραμματισμού και του status-quo που χαρακτηρίζει και τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό.

## **ΧΟΡΟΣ ΚΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ**



## **ΧΟΡΟΣ ΚΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ**



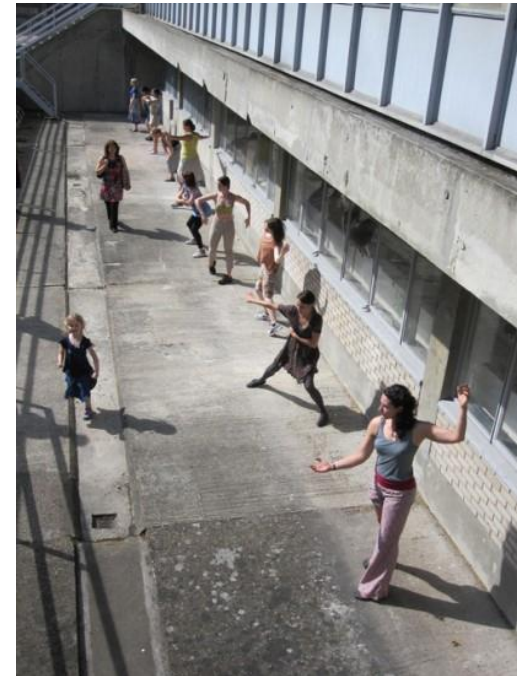
## **ΧΟΡΟΣ ΚΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ**

*Μεταφορά της χορευτικής κίνησης σε αρχιτεκτονικές μορφές*

Οι σκηνογραφικοί παράμετροι αρθρώνουν και συντελούν στη δραματική σύμβαση του χορού. Ο επιλεγόμενος χώρος δε σχετίζεται μόνο με το περιβάλλον, αλλά τα αντικείμενα και οι επιφάνειες (κάθεται, οριζόντιες, υπό κλίση) συμβάλλουν και καθορίζουν την αρχιτεκτονική σύνθεση μιας χορογραφίας. Όλα τα παραπάνω στοιχεία γίνονται αφορμή για να αυτοσχεδιάσει στις κινήσεις του ο χορευτής και να επιλέξει το κατάλληλο λεξιλόγιο προκειμένου να εκφράσει επιτυχώς τις ιδέες του.

Κατά τη διάρκεια ενός χορού στο δρόμο παράγεται ένας καινούριος πραγματικός χώρος που συγκρούεται με τον υπάρχοντα, χαρακτηρισμένο σε νοήματα και λειτουργίες. Παρόλα αυτά, η σύγκρουση αυτή δεν καταφέρνει να εκτοπίσει κάποιες από τις συνυπάρχουσες χωρικές, αλλά αντιθέτως δημιουργεί ένα δημιουργικό μεταξύ τους διάλογο, παράγοντας ένα πολύ ενδιαφέρον καλλιτεχνικό, αρχιτεκτονικό και πολεοδομικό αποτέλεσμα.

Οι σκηνογραφικές παράμετροι λειτουργούν ως ένα όχημα, ένα μέσο μελέτης, αναζήτησης, διείσδυσης, προσανατολισμού κι επαναπροσδιορισμού των στοιχείων που συντελούν στη δράση. Οι λανθασμένες σκηνογραφικές επιλογές, ή κακώς μεταφραζόμενες σημασίες αυτών, μπορούν να αποδυναμώσουν έως και να αστοχήσουν το νόημα μιας παράστασης. Συνεπώς, δεν πρόκειται για ένα σκηνικό που δεν επηρεάζει την καλλιτεχνική δράση, αλλά για τις συνιστώσες του χορευτικού δράματος.



## **ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ**

Στην περίπτωση επιλογής ενός μη οργανικού ή μη-ορατού χώρου σε κέντρο μιας χορευτικής δράσης εντείνεται η δυναμική της παράστασης και των επιμέρους σχέσεων της. Επομένως στο σημείο αυτό συμφωνούν τα λόγια του Peter Brook για τη σημασία και λειτουργία του χώρου που δεν κρίνεται στη θεωρία αλλά στην πράξη, και “δεν καθορίζεται μόνο από τα επί σκηνής συμβάντα, αλλά προεκτείνεται στην πλατεία και στιγματίζει τη σχέση ηθοποιού-θεατή, η οποία στηρίζεται πέρα από τη δράση, στη διαδρομή”. Η διαδρομή αυτή αρθρώνεται από τη σύνταξη και διαδοχή μιας σειράς εικόνων των χώρου που σχετίζεται με όλα όσα έχουν αναφερθεί (χρονοχώρος, κίνηση, σχέσεις χορευτών-θεατών, κοινωνικά πρότυπα και επιδιώξεις, σκηνογραφικά στοιχεία και χωρικές ιδιότητες).

## **ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ**

Η εικόνα του χώρου αναφέρεται στη γενική ατμόσφαιρα που κυριαρχεί, στα στοιχεία που τη συνθέτουν αλλά και τη νοηματοδοτούν. Αρχικά, όταν υπάρχει μια ανθρώπινη οντότητα σε ένα δημόσιο χώρο, το ζήτημα που μπορεί να προκύψει είναι εάν ή όχι σχετίζεται με κάποιο άλλο πρόσωπο. Η ψυχική κατάσταση των χαρακτήρων και η σημασία των ενεργειών τους είναι το ζητούμενο της δράσης αυτής, η οποία καθορίζει τη δύναμη του χώρου.

Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι η εικόνα του χώρου συντίθεται από το δίπολο της κυριαρχίας και της διασποράς. Με τους όρους αυτούς αναφερόμαστε στην κυριαρχία του ρόλου και του θεάματος και τη διασπορά των χρήσεων και κινήσεων που συμβαίνουν ταυτόχρονα σε ένα δημόσιο χώρο. Σύμφωνα με τον Roland Barthes η εικόνα λειτουργεί ως κομιστής νοημάτων και χωρίζεται σε τρία επίπεδα εννοιών:

- Πληροφοριακού χαρακτήρα, το επίπεδο επικοινωνίας μέσω της ανάγνωσης προσώπων, σκηνογραφικών παραμέτρων, αντικειμένων και της μεταξύ τους αλληλεπίδρασης,
- Συμβολικού, με τις έννοιες που περιλαμβάνει και τη σημασία τους, και
- Σημαινικότητας, εκείνο το οποίο έχει κάποια σημασία με τη μεταμφίεση, δε στοχεύει στην πληροφόρηση ούτε υπακούει σε ηθικούς ή αισθητικούς κανόνες, αλλά η φύση του είναι η αντι-αφήγηση.<sup>(4)</sup>

<sup>(4)</sup> Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία “Κινηματογραφικός χώρος και θεατρική σκηνή: Ψευδαίσθηση και Σύμβαση” Υφαντή Μαρία



## EΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ





**ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ**

Εν κατακλείδι, ο χορός του δρόμου τροφοδοτείται από βαθιά κι αληθινά ερωτήματα για την κοινωνία και τα πρότυπα πολιτισμού και διαβίωσης. Αποτελώντας κάποιες φορές καθρέφτη κι άλλες αναμορφωτικό φακό, προσπαθεί μέσω του λεξιλογίου του να εκφράσει και να κριτικάρει την υπάρχουσα κοινωνική, πολιτισμική, ακόμα και οικονομική κατάσταση. Αφορμή και συνέπεια των παραπάνω στις σύγχρονες κοινωνίες είναι το χορόδραμα να παράγεται και να παρουσιάζεται πλέον σε δημόσιους χώρους. Υπάρχει μια νέα τάξη πραγμάτων κι ένα νέο σύστημα αναφοράς που δημιουργούνται και μεταφέρουν τον άνθρωπο του ώριμου μοντέρνου κόσμου από τον ιδιωτικό χώρο της κατοικίας στο δημόσιο χώρο. Παύει το καθιστικό (living room) να αποτελεί χώρο κοινωνικής δράσης κι έμβλημα της ατομικότητας. Ο χρήστης επιλέγει να δραστηριοποιηθεί και να εκτεθεί στο δημόσιο χώρο όπου συντελούνται πολιτικές, κοινωνικές, πολιτιστικές δράσεις. Ο Δημόσιος χώρος αποτελεί τόπο εκφραστικής ανάπτυξης όλων των κατοίκων χωρίς πάντα την απόλυτα συνειδητή ταυτοποίηση και κατηγοριοποίηση των δράσεών τους. Παράλληλα, εντοπίζεται και μία καλλιτεχνική ανακατάληψη και ανασυγκρότηση αυτών των χώρων. Οι χορευτές στρέφονται σε αποδόσεις με κέντρο πιο συλλογικά-κοινωνικά πρότυπα ζωής, χωρίς να επιδιώκουν τη στείρα εκτέλεση μιας άψογης τεχνικά χορευτικής παράστασης (γ' αυτό υποστηρίζεται ο αυθόρμητος χαρακτήρας αυτών). Δε θα μπορούσε άλλωστε να εκφραστεί καλύτερα μια κοινωνία που βρίσκεται σε κρίση παρά με μια δυναμική, ανατρεπτική κι όλο ενέργεια καλλιτεχνική δράση.

## ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ



*Χορός εμπνευσμένος από το δημόσιο χώρο*

## **ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ**

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον, τέλος, παρουσιάζουν οι τρόποι που η τέχνη του χορού μπορεί να καθορίσει χωρικές παραμέτρους και ποιότητες. Λειτουργεί ως συνθετικό εργαλείο για να εκφραστούν συμβολισμοί και να αναπτυχθούν νέες μνήμες και χρήσεις. Η χορευτική κίνηση γίνεται αντιληπτή μέσω της γεωμετρικότητας της, τη δυναμική της έκφραση και την έντασή της. Ο χορός αποτελεί ένα νέο αρχιτεκτονικό λεξιλόγιο που συντάσσεται από τη σωματικότητα κι αισθητική του ανθρώπου κι οδηγεί σε ανασύνταξη χωρικών συμπεριφορών. Δεν είναι απλά ένα μέσο κατανόησης και παραγωγής χώρου, αλλά μια αντίληψη χρήσης και δράσης μέσα σε συγκεκριμένο γεωμετρικό και ιστορικό χώρο. Συχνά καταγράφονται και σαφείς χορευτικές μεταφορές σε χωρικές σχέσεις και ποιότητες, διευρύνοντας το πεδίο της αρχιτεκτονικής δημιουργίας και συμπληρώνοντας τη συνθετική- χορευτική διαδικασία. Η προσωπικότητα του χορευτή, το ύφος που αποδίδει στη χορογραφία του, το χορευτικό σύστημα που χρησιμοποιεί, συντελούν στην τελική απόδοση των χωρικών σχέσεων. Στην περίπτωση του δημόσιου χώρου, στους παραπάνω παράγοντες προστίθονται η τυχαιότητα του φαινομένου και η περιττή κίνηση, δύο συνιστώσες χαρακτηριστικές και καθοριστικής σημασίας για την πετυχημένη εκτέλεση ενός χορού στον δρόμο. Αυτά τα δύο επιστημονικά και καλλιτεχνικά πεδία που λειτουργούν μέσω της ανθρώπινης σωματικότητας για την απόδοση χωρικότητων, ξεπερνούν τα παραδεκτά και πρακτικά όρια, συνεργάζονται, συγχέονται, και σχετίζονται μέσω της φόρμας και των σχεδιαστικών αρχών και συστημάτων που ακολουθούν, αλλά και μέσω της επιτυχημένης έκφρασης ιδεών, σκέψεων και συναισθημάτων για τον άνθρωπο και την κοινωνία.

Ας κλείσουμε με τρία παραθέματα,

*«Εφόσον όλες οι ανθρώπινες σκέψεις δε μπορούν να υποστούν επεξεργασία παρά στο μέσον του αισθητού χώρου, η αρχιτεκτονική, συνειδητά ή μη, παρουσιάζει ενσαρκώσεις και σκέψεις, όταν επινοεί και οικοδομεί σχήματα.»*

*R. Arnheim, Η Δυναμική της Αρχιτεκτονικής Μορφής*

*“Ο σύγχρονος καλλιτέχνης δε βλέπει την εικόνα σαν ένα απλό υποκατάστατο μιας πραγματικότητας που έχουν συλλάβει οι αισθήσεις του. Η τέχνη γίνεται ένα δίπλωμα της ζωής, ένα είδος άμιλλας σε εκπλήξεις, που διεγείρουν τη συνείδηση και δεν την αφήνουν να αποκοιμηθεί”*

*Gaston Bachelard, Η ποιητική του χώρου*

*“Αλλάζοντας χώρο εγκαταλείπεται ο χώρος των συνηθισμένων αισθήσεων σε χώρο ψυχικά ανανεωτικό. Δεν πρόκειται για μια απλή πράξη πνεύματος, όπως η συνείδηση του ρελατιβισμού της γεωμετρίας, αλλά για μια αλλαγή της φύσης κι όχι της θέσης.”*

*Gaston Bachelard, Η ποιητική του χώρου*

## ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

#### **ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:**

- ΜΟΝΤΕΡΝΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ, Kenneth Frampton, εκδ. ΘΕΜΕΛΙΟ
- Μεταμορφώσεις του Θεατρικού χώρου, Πέτρος Μαρτινίδης, εκδ. ΝΕΦΕΛΗ
- Σημειολογικές προσεγγίσεις του θεατρικού φαινομένου, Δ. Τσατσούλης, εκδ. ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
- Η δυναμική της αρχιτεκτονικής μορφής, Rudolf Arheim
- Περιγραφή της εικόνας της πόλης, Ιουλία και Ιωσήφ Στεφάνου, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΜΠ
- Η αρχιτεκτονική της πόλης, Aldo Rossi, εκδ. UNIVERSITY STUDIO PRESS
- Η Αρχιτεκτονική του Hip Hop, CRAIG L.Wilkins, Πανεπιστήμιο της Μινεσότα, Σεπτέμβρης 2000 JAE 54/1 8
- Ιστορία της σκηνογραφίας 15<sup>ος</sup> - 19<sup>ος</sup> αιώνας, Φαίδων Πατρικαλάκης, εκδ. Αιγόκερως, 1992
- Ιστορία της σκηνογραφίας 19<sup>ος</sup> – 20<sup>ος</sup> αιώνας, Φαίδων Πατρικαλάκης, εκδ. Αιγόκερως, 1992
- Η πολιτική του σώματος: χορός και κοινωνικότητα στη βόρεια Ελλάδα/ Jane Cowan, εκδ. Αλεξάνδρεια, 1998
- Η ποιητική του χώρου, Gaston Bachelard, εκδ. Χατζηνικολή, 1982
- ΧΟΡΟΣ, ΣΩΜΑ, ΚΙΝΗΣΗ, Πτυχές της χορευτικής τέχνης, Ελευθ. Κουρούπη, εκδ. ΝΕΦΕΛΗ, Αθήνα 1999
- Art without boundaries, 1950-70/ edited by Gerald Woods, Philip Thompson, John Williams, εκδ. London: Thames and Hudson, 1972
- Empty Space, Peter Brook, A TOUCHSTONE book published by Simon & Schuster, NY, 1968

#### **ΕΡΓΑΣΙΕΣ\_ΜΕΛΕΤΕΣ:**

- Χορογραφικές θεωρήσεις του σώματος ως εργαλείο ανάγνωσης και ανασύστασης του αρχιτεκτονικού χώρου, Γαβρήλου, ΔΠΜΣ διπλ. 2002/1, Ε.Μ.Π.
- Επαναπροσδιορισμός του δημόσιου χώρου μέσω χορευτικών εκφράσεων, Ποζιού, Διάλεξη 2010/162, Ε.Μ.Π.
- Η κίνηση γεννά χώρο, Κεφαλάκη, Διάλεξη 2009/46, Ε.Μ.Π.
- Μορφή-Χόρος Χόρος-Μορφή, Στασινοπούλου\_Ταμπαθάκη\_Χριστογιάννη, Διάλεξη 2008/43, Ε.Μ.Π.
- Dance Square, Μιχαλά\_Στυλιανίδη, Διάλεξη 2002/68, Ε.Μ.Π.
- Χωρογραφώντας μια αγορά, Κεφαλάκη, Διπλωματική 2009/96, Ε.Μ.Π.
- Κινηματογραφικός χώρος και Θεατρική σύμβαση: Ψευδαίσθηση και Σύμβαση, Υφαντή Μαρία, Διπλωματική Εργασία Μεταπτυχιακού, Θεσσαλονίκη 2010, Α.Π.Θ.
- CHANCE ENCOUNTERS BETWEEN BODY AND BUILDINGS: NEW TECHNOLOGIES IN ARCHITECTURE AND DANCE, SAM SPURR, Faculty of Design, Architecture&Building, University of Technology, Sydney Australia
- Between the Lines: Experiencing Space Through Dance, *CEBE Transactions, Vol. 3, Issue 1, April 2006*
- Bayesian models for Laban Movement Analysis used in Human Machine Interaction, J. Rett & J. Dias
- On Architecture and the Dancing Body: Changing Visuality, Sara Beth Rosenberg, Wesleyan University
- DIGITAL ARCHIVING OF DANCING, Kozaburo Hachimura, Department of Media Technology, Ritsumeikan University, Kusatsu, Japan

**ΠΗΓΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ**

**ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ:**

- <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A7%CF%8E%CF%81%CE%BF%CF%82>
- <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A4%CF%81%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B4%CE%AF%CE%B1>
- <http://www.gr8media.gr/articles/horos/2664/h-istoria-toy-theatrikoy-xoroy.html>
- [http://www.tampouloukia.gr/2012/02/blog-post\\_185.html](http://www.tampouloukia.gr/2012/02/blog-post_185.html)
- <http://humanitieslab.stanford.edu/49/75>
- <http://news.illinois.edu/news/09/0511dance.html>
- [http://ajourneythroughthearts.com/chapter\\_12.htm](http://ajourneythroughthearts.com/chapter_12.htm)
- <http://www.scribd.com/doc/13904545/DIALOGUE-BETWEEN-BODY-AND-ARCHITECTURE>
- <http://makeflux.blogspot.com/p/danse-and-architecture.html>
- <http://www.homelesskingdom.com/2011/04/touching-space-dance-architecture.html>
- <http://aramcee-softness.blogspot.com/2007/11/week-8.html>
- [http://www.architizer.com/en\\_us/blog/dyn/37279/interactive-public-space/](http://www.architizer.com/en_us/blog/dyn/37279/interactive-public-space/)
- <http://lab-au.com>
- <http://www.nbm.org/about-us/publications/blueprints/architecture-dance.html>
- <http://www.tucsonweekly.com/tucson/architecture-about-dancing/Content?oid=1073961>
- <http://www.youtube.com>

**ΕΙΚΟΝΕΣ:**

- <http://www.dancespirit.com/>
- <http://ballerinaproject.com/>
- [http://www.homelesskingdom.com/p/dance\\_01.html](http://www.homelesskingdom.com/p/dance_01.html)
- <http://www.dance-tech.net/>
- <http://balletnews.co.uk/>
- <http://www.google.com.au/imghp?hl=el&tab=wi>
- <http://landarchs.com/>
- <http://www.artandarchitecturesrl.info/>
- <http://openendedgroup.com/writings/danceGeometry.html>
- <http://www.newscientist.com/blogs/culturelab/2010/01/art-and-science-in-motion.html>
- <http://www.google.gr/imghp?hl=el&tab=wi>

Επίσης, χρησιμοποιήθηκε εικονογραφικό υλικό κι από τη βιβλιογραφία και τις παραπάνω μελέτες-εργασίες.

**ΠΗΓΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ**